

कर्णाली प्रदेश
मुसिकोट नगरपालिका
रुकुम पश्चिम

राजश्व सुधार कार्ययोजना
(Revenue Improvement Action Plan)

मस्यौदा प्रतिवेदन

बैशाख २०८१

विषय-सूची

तालिका र रेखाचित्रको सूची	3
परिच्छेद १: परिचय.....	5
१.१. पृष्ठभूमि	5
१.२ राजश्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य.....	7
१.३ राजश्व सुधार कार्ययोजनाको उद्देश्य.....	7
१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया.....	8
१.५ योजनाका सीमाहरू.....	11
परिच्छेद २: मुसिकोट नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय	12
२.१ पृष्ठभूमि संक्षिप्त परिचय	12
२.२ तथ्यमा मुसिकोट नगरपालिका.....	13
परिच्छेद ३ : स्थानीय तहको राजश्व अधिकार तथा आय संभाव्यता.....	17
३.१. स्थानीय तहको राजश्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था.....	17
३.२. आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था	23
३.३. आन्तरिक स्रोत तर्फका राजश्व संकलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावनाको विश्लेषण	25
३.३.१. कर राजश्व.....	25
३.३.२. गैरकर राजश्व	32
परिच्छेद ४: नगरपालिकाको राजश्व परिचालनको अवस्था र संस्थागत क्षमता.....	42
४.१ राजस्व परिचालन नीति.....	42
४.२. विगतको आय परिचालनको अवस्था.....	43
४.३. आय संकलनको संस्थागत व्यवस्था तथा क्षमता	46
४.४. राजस्व परिचालनका चुनौतीहरू.....	47

परिच्छेद ५: राजश्व सुधार कार्ययोजना	50
५.१. मुसिकोट नगरपालिकाको राजश्व सुधार योजना	50
क. कर राजश्व सुधार योजना	51
ख. गैर कर राजश्व सुधार योजना	54
ग. राजश्व प्रशासन सुधार योजना.....	58
परिच्छेद ६: नगरपालिकाको आय प्रक्षेपण	60
६.१. राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजश्व प्रक्षेपण	60
६.२. नगरपालिकाको आगामी ३ वर्षको आन्तरिक आयको प्रक्षेपण.....	64
६.३. राजश्व सुधार सम्बन्धी निष्कर्ष तथा सुझावहरु.....	74
अनुसूचीहरु	76

तालिका र रेखाचित्रको सूची

तालिकाको सूची

तालिका २.१ मुसिकोट नगरपालिकाको केहि तथ्यहरु	१२
तालिका २.३ मुसिकोट नगरपालिकामा रहेको जनशक्तिको अवस्था	१३
तालिका ३.१. नगरपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था	२२
तालिका ४.१. नगरपालिकाको राजश्व परामर्श समिति	४१
तालिका ४.२. नगरपालिकाको विगत ३ आर्थिक वर्ष र चालु आर्थिक वर्षको वास्तविक आन्तरिक आयको अवस्था	४२
तालिका ६.१. राजश्व सुधार कार्य योजनाका आधारमा आय प्रक्षेपणका आधारहरु	६०
तालिका ६.२. नगरपालिकाको चालु आ.ब.को अनुमान तथा आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण	६३
तालिका ३.३. नगरपालिकाको प्रक्षेपित आय संरचना	७२

रेखाचित्रको सूची

रेखाचित्र १.१ स्थानीय तहको वित्तीय स्रोतका क्षेत्रहरु	५
रेखाचित्र ४.१. नगरपालिकाको आन्तरिक राजश्वको अवस्था	४४
रेखाचित्र ६.१. विगत ३ वर्षको आन्तरिक राजश्व प्रक्षेपणको अवस्था	६०
रेखाचित्र ६.२. आगामी ३ वर्षको आन्तरिक राजश्वको हिस्सा (प्रतिशतमा)	७४

प्रतिवेदन

दस्तावेज	मुसिकोट नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना
तयार गर्ने	वाइड रेञ्ज इन्जिनियरिङ्ग सोलुशन प्रा.लि. काठमाण्डौं
सहयोग	मुसिकोट नगरपालिका रुकुम पश्चिम
मिति	बैशाख, २०८१

कृतज्ञता ज्ञापन

मुसिकोट नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यलाई सफल बनाउन सहयोग पुर्याउनुहुने नगर प्रमुख श्री महेन्द्र के.सी., उपप्रमुख श्री बिमल कुमार पुन तथा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री मोहनप्रकाश गिरी लगायत नगर कार्यपालिका सदस्यहरू, कर्मचारीहरू, उद्योग वानिज्य संघ तथा करदाता प्रतिनिधि लगायत सबैमा परामर्शदाताको तर्फबाट हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछौं । त्यसैगरी, यस कार्यमा रचनात्मक सुझाव तथा सहयोग प्रदान गर्नुहुने सरोकारवाला पक्ष सबैमा हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछौं ।

परिच्छेद १: परिचय

१.१. पृष्ठभूमी

वि. सं. २०७२ मा नेपालको संविधान जारी भएपछि, देशलाई केन्द्रकृत एकात्मक प्रणालीबाट संघ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको सरकार सहितको संघीय संरचनामा रूपान्तरण गर्यो । प्रत्येक तहका लागि जिम्मेवारीहरूको सीमांकनका साथै कानून बमोजिम अनिवार्य रूपमा, राजस्व व्यवस्थापन र व्यय जस्ता महत्वपूर्ण पक्षहरूलाई समेटिएको छ । सबै स्थानीय तहरूमा अधिकारहरूको साझा एवं एकल सूची अनुरूप वित्तीय संघीयताको लागि आधारशिला खडा गरेको छ । स्थानीय तहमा चार प्रकारको निकायहरू खडा गरिएको छ । जसमा महानगर, उपमहानगर, नगरपालिका र गाउँपालिका निर्धारण गरिएको छ । हाल नेपालमा ६ महानगरपालिका, ११ उपमहानगरपालिका, २७६ नगरपालिका र ४६० गाउँपालिका गरी जम्मा ७५३ स्थानीय निकायहरू छन् ।

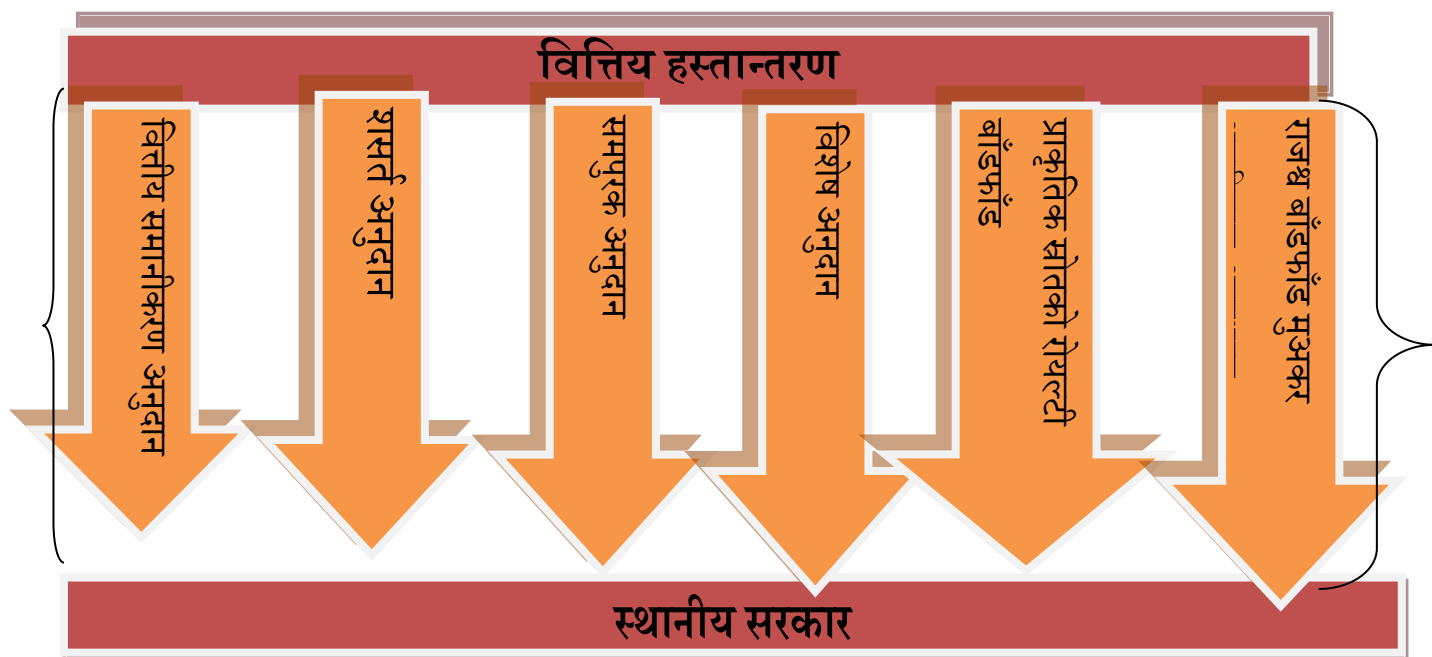
नेपालमा स्थानीय तहको अधिकारहरूको सूची नेपालको संविधानको अनुसूचि ८ मा उल्लेख गरेको छ । स्थानीय तहको कर अधिकारको क्षेत्रमा सम्पत्तिकर घरबहाल कर, व्यवसाय कर, भूमि कर, सेवा शुल्क दस्तुर, पर्यटन शुल्क र दण्ड जरिवाना आदि पर्दछन् । साथै स्थानीय तहले केही करहरू प्रदेश सरकार संग बाँडफाँड गर्ने गरेको छ । जसमा जग्गा रजिष्ट्रेशन, सवारी साधन कर, विज्ञापन कर, मनोरञ्जन कर पर्दछन् । प्रदेश र स्थानीय सरकार बीच हुने राजस्व बाँडफाँडको सम्बन्धमा अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ मा व्याख्या र व्यवस्था गरिएको छ । आफ्नै श्रोतको राजस्व अर्थात् (OSR) भनेर माथिका राजस्वका श्रोतहरूलाई जनाउँछ^१ ।

वि सं २०७२ भन्दा पहिला स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन २०५५ मार्फत नेपालमा विकेन्द्रीकरणको विकासमा नीतिगत आवश्यकता पुरा गरेको थियो । तर संघिय संविधान जारी भएपछि त्यसलाई हटाएर अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४, स्थानीय सरकार संचानल ऐन २०७४ ल्याएर संघिय संरचना अनुरूप संचालन हुन थाल्यो । तर नेपालमा संघिय शासन व्यवस्था पहिलो भएकोले सबै तह र तप्का यसमा चलन अभ्यस्त थिएनन् । साथै संघियताले विकासको आधारशीला पहिला भन्दा जबरजस्द रूपमा खडा गर्छ भनेर जनचहाना पनि व्यापक भयो । संघीय सरकारको अनुदानले मात्र स्थानीय सरकार

^१ रेखाचित्र १.१ मा संविधानको व्यवस्था बमोजिम स्थानीय सरकारलाई प्राप्त आयस्रोतका क्षेत्रहरूलाई देखाइएको छ ।

संचालन हुन कठिन देखियो । त्यही भएर स्थानीय सरकारको आन्तरिक आय श्रोत बढाउन आवश्यक थियो । त्यसैले स्थानीय सरकारलाई आन्तरिक श्रोत परिचालन कसरी गर्ने भन्ने दिशाबोध गराउन आवश्यक महसुस हुँदा स्थानीय सरकारहरूको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको जन्म भएको हो । यसलाई आधार मान्दै यस अध्ययनले मुसिकोट, रुकुम को राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अध्ययनको आवश्यकता महसुस भएको हो ।

रेखाचित्र १.१ स्थानीय तहको वित्तीय स्रोतका क्षेत्रहरू

जसमा सो नगरपालिका हालको आन्तरिक श्रोत को परिचालनको अवस्था र भावी नयाँ श्रोत पहिचान लगायतको विषयमा यो अध्ययन गरिएको छ । साथै यो राजस्व सुधार कार्ययोजना एकरूपता तथा गुणस्तर कायम गर्ने हेतुले निर्माण भएको संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय २०७६ को “गाउँ तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन” आधारित छ ।

१.२ राजश्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य

नेपालमा स्थानीय सरकारहरू वित्तिय अवरोध को सामना गरिरहेका छन् । संविधानले उनीहरूलाई २२ महत्त्वपूर्ण जिम्मेवारीहरू (अनुसूची ८) दिएको छ । तर पनि स्थानीय तहले काम गर्नका लागि संघीय र प्रदेश सरकारहरूबाट प्राप्त हुने अनुदानमा धेरै निर्भर हुनु परेको छ । स्थानीय सरकार ऐन (२०७४) र अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन (२०७४) ले कर उठाउने अधिकार दिए पनि यसले प्रभावकारी राजस्व सङ्कलन गर्न सकेको छैन । कर प्रणालीको सीमित बुझाइ, साना व्यवसाय माथि कर बढाए पछि जनतामा अलोकप्रिय भइन्छ भन्ने डर का कारणले गर्दा करको दर र दायरा स्थानीय तहमा विस्तार गर्न सकिएको छैन । फलस्वरूप, स्थानीय सरकारहरू आफ्नै आर्थिक आधार स्थापना गर्न संघर्ष गर्नुपरेको छ । यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाले सार्वजनिक क्षेत्रभित्र कर प्रणाली लागू गरी यस समस्यालाई समाधान गर्ने लक्ष्य राखेको छ । यस राजश्व सुधार कार्ययोजनाको निम्न औचित्य स्थापित गरिएको छ ।

१. स्थानीय राजस्व सम्भाव्यता र राजस्व प्रशासनमा आवश्यक सुधारहरू पहिचान गर्न भुक्तानी गर्ने क्षमताको विश्लेषण गर्दै ।
२. राजस्व अनुमान गर्न स्थानीय तहको आन्तरिक आयको आधार, दर र दायराको अध्ययन गर्न ।
३. व्यवसाय-मैत्री नीतिहरूलाई बढावा दिने कर प्रशासन मार्फत स्थानीय व्यवसाय, उद्यमहरू, र आर्थिक विकास पहलहरू कर आधार भित्र समावेश गर्न आवश्यक दिशानिर्देश गर्न ।
४. आमदानी वृद्धि गर्ने कार्ययोजना तर्जुमा गरी राजस्व बढाउने, जसलाई स्थानीय तहमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।
५. आवधिक योजनामा उल्लिखित योजनाहरू कार्यान्वयन गर्न आवश्यक स्रोतहरू सुरक्षित गर्न ।
६. वार्षिक बजेटको यथार्थवाद, प्रभावकारिता र उद्देश्यपूर्णता बढाउन ।
७. स्थानीय तहको सञ्चालनको पारदर्शिता र उत्तरदायित्व जनमानसमा अभिवृद्धि गर्न ।

१.३ राजश्व सुधार कार्ययोजनाको उद्देश्य

यस राजस्व सुधार कार्य योजनाको प्राथमिक लक्ष्य भनेको मुसिकोट नगरपालिका भित्रको राजस्व सुधारको लागि बृहत रणनीति विकास गर्नु रहेको छ । यस योजनाले हालको आमदानीका चुनौतिहरूलाई सम्बोधन गर्ने, आन्तरिक स्रोतहरूको मूल्याङ्कन गर्ने र आगामी तीन वर्षमा राजस्व प्रवृत्तिको अनुमान गर्ने लक्ष्य राखेको छ । यस राजश्व सुधार पहलका निम्न विशिष्ट उद्देश्यहरू समावेश छन् ।

राजस्व सुधार योजनाबारे स्थानीय अधिकारी र कर्मचारीहरूलाई अभिमूखीकरण गर्ने ।

सम्भावित कर आधार र विगतका आन्तरिक राजस्व प्रवृत्तिहरूको मूल्याङ्कन गर्ने ।

प्रमुख स्रोतहरूबाट अनुमानित र वास्तविक राजस्व बीचको अन्तरहरू पहिचान गर्ने ।

सङ्कलन प्रक्रिया, बिलिङ प्रणाली, र आन्तरिक नियन्त्रणहरू सहित राजस्व प्रशासनको दक्षता मूल्याङ्कन गर्ने ।

स्थानीय राजस्व वृद्धि गर्न रणनीति तर्जुमा र आय वृद्धि को लागी एक राजस्व कार्ययोजना को निर्माण गर्ने ।

नयाँ राजस्व अवसरहरूको अन्वेषण र यसको स्थानीय कार्यान्वयनको लागि सुधार रणनीति विकास गर्ने ।

स्थानीय तहमा विद्यमान वित्तीय नियमावलीको समीक्षा गरी आगामी आर्थिक वर्षका लागि सुधारको प्रस्ताव गर्ने ।

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

मुसिकोट नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजनाले संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले २०७६ मा जारी गरेको दिग्दर्शनमा उल्लेखित दिशानिर्देशहरू पालना गरेको छ । यो दिग्दर्शनले योजनाको तर्जुमा विधि र दिशानिर्देशहरूको रूपरेखाको रूपमा काम गर्दछ । साथै, मन्त्रालयले स्थानीय आवश्यकताको आधारमा स्थानीय राजस्व स्रोतहरू समावेश गर्नका लागि तथ्याङ्क र सामान्य प्रशासनको दिशानिर्देशहरू बमोजिम तर्जुमाका चरणहरू यस प्रकार रहेका छन् ।

- ✓ राजस्व सुधार कार्य योजना तर्जुमा गर्ने निर्णय र समयतालिका तय गर्ने ।
- ✓ योजना तर्जुमाका लागि कार्यदल गठन गर्ने ।
- ✓ योजनाको लागि आवश्यक सन्दर्भ सामग्रीहरू जम्मा गर्ने र अध्ययन गर्ने ।
- ✓ प्रारम्भिक कार्यशालाहरू सञ्चालन गर्ने
- ✓ जानकारी र तथ्याङ्क सङ्कलन र विश्लेषण गर्ने ।
- ✓ प्रारम्भिक राजस्व सुधार कार्य योजना निर्माण गर्ने ।
- ✓ योजनाको मस्यौदा तयारी
- ✓ राजस्व सम्भाव्यता विश्लेषण र नतिजाहरू अनुमान गर्ने ।

- ✓ मस्यौदा नगरपालिकामा प्रस्तुती र सुझाव संकलन
- ✓ मस्यौदा पुनरावलोकन गरी अन्तिम मस्यौदा तयार गर्ने ।
- ✓ छलफल गरी नगर कार्यपालिकाबाट स्वीकृति लिने ।

१.४.१ सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा अध्ययन

अध्ययनको प्रारम्भिक चरणमा, परामर्शदाता टोलीले परीक्षणको लागि विभिन्न स्रोतहरूबाट सन्दर्भ सामग्रीहरू सङ्कलन गरेको थियो ।

१.४.२ तथ्याङ्क-सूचना संकलन फारम

सन्दर्भ सामग्रीहरूको गहन परीक्षण र विश्लेषण पछि, राजस्व सुधार गर्न खटिएका परामर्शदाता टोलीले राजस्व सुधारको लागि कार्य योजनाको एक भागको रूपमा रहेको तथ्याङ्क र जानकारी सङ्कलन गर्न आवश्यक फारमहरू तयार गरियो ।

१.४.३ प्रारम्भिक बैठक तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम

वाइड रेन्ज इन्जिनियरिङ्ग सोलुसनका प्राविधिक टोलीले राजस्व सम्भाव्यताको बृहत अध्ययन कार्यको लागि वि सं २०८० चैत्र २५ गते नगरपालिका प्रमुख, उपप्रमुख र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र सम्बन्धित कर्मचारी र सरोकारवालाहरूसँगको परामर्शमा गरेको थियो । सो छलफलमा स्थानीय राजस्व संभाव्यता अध्ययन तथा राजस्व सुधार योजना तर्जुमा कार्यक्रम संचालनको ढाँचा, अध्ययन र योजना तर्जुमाको विधि, अपेक्षित नतिजा र विस्तृत विषयमा छलफल भएको थियो ।

१.४.४ तथ्याङ्क र जानकारी सङ्कलन

अध्ययन र परामर्शलाई सहज बनाउन विषय विज्ञहरूले नगरपालिकाका पदाधिकारी, कर्मचारी, विभिन्न विभाग, सरोकारवालाहरूबाट आवश्यक जानकारी सङ्कलन, स्थलगत भ्रमण गरी अवलोकन गरेका थिए । थप रूपमा, डाटा सङ्कलनमा समर्पित कार्यदलले आवश्यक डाटा सङ्कलन गरी प्राविधिक टोलीलाई बुझायो । सम्भाव्यता अध्ययनका लागि निम्न क्षेत्रीय तथ्याङ्क र जानकारी सङ्कलन गरिएको थियो ।

- ✓ राजस्व प्रशासन र सूचना व्यवस्थापन बारे विवरण
- ✓ अधिल्लो वर्ष र चालु आर्थिक वर्षको आम्दानी विवरण
- ✓ चालु आर्थिक वर्षको आर्थिक ऐन र आय बजेट
- ✓ आन्तरिक राजस्व संकलन स्थिति, परिचालन क्षेत्र, दायरा, र दरहरू बारे जानकारी
- ✓ आन्तरिक राजस्वको सम्भावित नयाँ स्रोतहरूको बारेमा तथ्याङ्क र जानकारी

१.४.५ तथ्यांक विश्लेषण र प्रारम्भिक कार्य योजना विकास

कार्यशाला छलफलहरू र अध्ययन विश्लेषणहरूबाट सङ्कलन गरिएका तथ्याङ्कहरूलाई विभिन्न सांख्यिकीय उपकरणहरू र विधिहरू प्रयोग गरी गहन विश्लेषण गरियो । यस प्रक्रियाले निष्कर्ष र जानकारी निकालियो, जुन त्यसपछि तालिकाहरू, ग्राफहरू र चार्टहरू मार्फत प्रस्तुत गरियो । त्यसपछि राजस्व बृद्धि कार्य योजनाको प्रारम्भिक मस्यौदा तयार भयो ।

मुसिकोट नगरपालिका राजस्व सुधाका लागि प्राप्त मुख्य सुझावहरू

- ✓ स्थानीय तहको राजस्व अधिकार, राजस्व परिचालन क्षेत्र (कर र गैर कर), र नगरपालिका वित्तीय नियमहरू सम्बन्धी मामिलाहरूमा वडा समितिका पदाधिकारीहरू, वडा कार्यालयका कर्मचारीहरू र करदाताहरूसँग छलफलमा संलग्न हुने ।
- ✓ नगरपालिका भित्रका स्थानीय व्यापार व्यासायीहरू संग सहकार्यमा गरेर व्यवसायहरूको दर्ता र नवीकरणको लागी अनुरोध गर्ने ।
- ✓ स्थानीय तहको राजस्व अधिकार (कर र गैर कर) दुवैको क्षेत्रलाई समेटेर नगरपालिकाको राजस्व व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधिहरू तर्जुमा गरि विकास र कार्यान्वयन गर्ने ।
- ✓ करको दरहरू, सेवा शुल्कहरू, र दस्तुरहरूको दर निर्धारण गर्दा करदाताहरूबाट रायहरू सङ्कलन गर्ने ।

१.४.६ कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रतिवेदन सम्बन्धित सरोकारवालाहरूलाई पेश

मस्यौदा प्रतिवेदन कार्यक्रमका प्रमुख सरोकारवालाहरू, नगरपालिका र सहयोगी निकायहरूबाट आवश्यक सुझाव र सल्लाह सङ्कलन गर्न पेश गरिएको छ । यस प्रारम्भिक प्रतिवेदनमा नगरपालिका र

सरोकारवालाहरूको प्रतिक्रियापछि अन्तिम कार्यशाला गोष्ठी परियोजना प्रतिवेदन संकलन गरिनेछ । यस प्रतिवेदनले नगरपालिकाको परियोजना ढाँचाभित्र छलफल गरिने अध्ययन विश्लेषण र कार्य योजनाको अन्तिम संस्करणलाई समेट्नेछ ।

१.४.७ प्रतिवेदनको अन्तिम मस्यौदा

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा पुनरावलोकन गरी नगरपालिका र अन्य सरोकारवालाहरूले सुझाव र सल्लाह दिएका थिए । साथै, छलफल कार्यक्रम र अध्ययन प्रतिवेदनको मस्यौदा प्रस्तुतिबाट सुझाव र सल्लाह लिइएको थियो । यस राजस्व सुधार कार्य योजनाको अन्तिम प्रतिवेदनमा प्राप्त प्रासंगिक सुझाव र सल्लाहलाई समावेश गरिएको छ ।

१.५ योजनाका सीमाहरू

मुसिकोट नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्य योजनाले बृहत क्षेत्र समेटेको भए पनि सीमित स्रोत र समय जस्ता बाधाहरूले यस अध्ययनमा केही सीमितताहरू निम्त्याएको छ ।

- ✓ अध्ययन र विश्लेषण मुख्यतया कार्यालय रेकर्ड, कागजात रिपोर्टहरू, र समय अवरोधहरूको कारण माध्यमिक स्रोतहरूमा निर्भर थियो ।
- ✓ नगरपालिका सम्बन्धित कर्मचारी र सरोकारवालासँगको छलफलबाट तथ्याङ्क र जानकारी सङ्कलन गरिएको हो ।
- ✓ नगरपालिकाको आन्तरिक राजस्व र स्रोत परिचालन सम्बन्धी जानकारी नगरपालिकाको अभिलेख, शाखा कार्यालय, राजस्व परामर्श समिति र स्थलगत अध्ययनबाट प्राप्त भएको थियो ।
- ✓ घरपरिवार सर्वेक्षण नगरीकन व्यवसाय, घरायसी उद्योग, कृषि र खेती जस्ता उद्यमहरूमा केन्द्रित आम्दानीका स्रोतहरूसँग सम्बन्धित डाटा सङ्कलन गरिएको छ ।
- ✓ संवैधानिक व्यवस्था अनुसार राजस्व बाँडफाँडमा जटिलता कायमै छ, विशेषगरी प्रदेश र स्थानीय तहबीचको साझा अधिकारको सम्बन्धमा, स्थानीय तहको निर्वाचनपछि सम्बन्धित राज्यका कानूनहरू निर्माण हुन बाँकी रहेकाले यी सीमितताहरूभन्दा बाहिरका कुनै पनि आवश्यक संशोधनहरू यस अध्ययनको दायराभन्दा बाहिर छन् ।

परिच्छेद २: मुसिकोट नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय

२.१ पृष्ठभूमि संक्षिप्त परिचय

ऐतिहासिक रूपमा बहादुर शाहको नायवी तथा रणबहादुर शाहको शासनकालमा बाईसे राज्यहरु: रुकुमकोट, मुसिकोट, गोतामकोट, आठविसकोट, बाँफिकोट, कोटजहारी नेपाल अधिराज्यमा गाभिएको पाइन्छ। वि.सं २०१८ सालमा देशलाई १४ अञ्चल ७५ जिल्लामा विभाजित गरिए पछि राप्ती अञ्चलको रुकुम जिल्लाको रूपमा यस जिल्लाले मान्यता पाएको अवस्थामा मुसिकोट क्षेत्र यसै पालिकाभित्र रहेको

छ।

वि.स २०३०

सालमा यस रुकुम

जिल्लाको जिल्ला

सदरमुकाम

जुम्लीखलंगामा

सारिए पछि यस

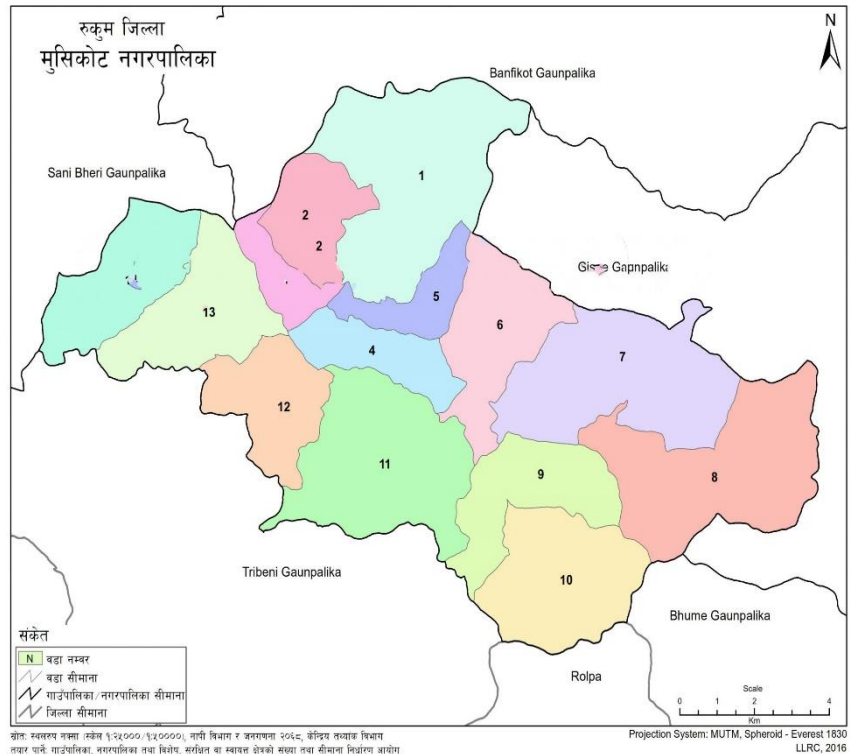
स्थानलाई मुसिकोट

खलंगा भन्न

थालिएको थियो।

मुसिकोट

नगरपालिकाको

ऐतिहासि पृष्ठभुमी मुसिकोट दरबार (मुसिकोट मन्दिरको रूपमा रहेको) सँग पनि जोडेर हेर्न सकिन्छ। मध्यकालमा मुसिकोट राज्यका कुनै राजाले मुसीना मगरकी सुसारे पात्रलाई त्यस क्षेत्रमा बसोबास गराएसँगै यस स्थानको नाम मुसिकोट रहन गएको किम्बदन्ती समेत सुन्न पाईन्छ। हाल मुसिकोट नगरपालिकाको वडा नं ४ मा भएको मुसिकोट दरबारमा भएको मुसीको प्रतीमा रहेको कारण पनि यो स्थान उनै मुसी नामकी सुसारेको नामबाट रहन गएको अनुमान लगाउन सकिन्छ।

२.२ तथ्यमा मुसिकोट नगरपालिका

तालिका २.१ मुसिकोट नगरपालिकाको केहि तथ्यहरु

सुचक	मान
घर परिवारको संख्या	८६९३
औषत प्रति घरधुरी व्यक्ति	३.९४
कुल जनसङ्ख्या	३४२७०
पुरुष	१६२५०
महिला	१८०३२
अन्य	०
जनघनत्व प्रति वर्ग किमी	२५२
साक्षरता प्रतिशत	८०.६
पुरुष	८७.५०
महिला	७४.८०
अन्य	०
कुल अपाङ्गता प्रतिशत	२.५
पुरुष	२.८०
महिला	२.३०
अन्य	०

स्रोत: नगरपालिकाको वेवसाइट तथा रुकुम जिल्ला प्रोफाइल २०८०

माथिको तालिकाले मुसिकोट नगरपालिका लागि प्रमुख जनसांख्यिकीय र सामाजिक-आर्थिक सूचकहरू प्रस्तुत गर्दछ । यसले यो क्षेत्रमा ८,६९३ घरपरिवार रहेको देखाउँछ, जसमा प्रति घर औसत ३.९४ व्यक्ति रहेको छन् । जसले सामान्य घरपरिवारको आकारलाई जनाउँछ । यस क्षेत्रको कुल जनसंख्या ३४,२७० छ । जसमा १६, २५० पुरुष र १८,०२० महिला छन् । जनसंख्या घनत्व अपेक्षाकृत उच्च छ । २५२ व्यक्ति प्रति वर्ग किलोमिटरमा भएको जानकारी दिन्छ । शिक्षाको सन्दर्भमा, साक्षरता दर ८०.६ प्रतिशत छ । जसमा पुरुषहरूको उच्च साक्षरता दर ८७.५० प्रतिशत र महिलाहरूको ७४.८० प्रतिशत छ । तालिकाले २.५ प्रतिशत कुल अपाङ्गता दरलाई देखाउँछ । जसमा पुरुषहरू २.८० प्रतिशत र महिलाहरू २.३० प्रतिशत रहेका छन् । यो माथिको तथ्यांकले मुसिकोट नगरपालिकाको जनसंख्याको आकार, साक्षरता स्तर लगायत को एक व्यापक सिंहावलोकन प्रदान गर्दछ ।

क्षेत्रफलको हिसाबले सबैभन्दा ठुलो र जनसंख्या पनि धेरै भएको १ नम्बर वडाको कुल क्षेत्रफल १८.६ वर्ग कि.मि. रहेको छ । त्यसैगरी २ नम्बर वडा साबिकको खलंगा गाबिसका २ र ३ नम्बर वडालाई समायोजन गरि वडा नम्बर २ बनाइएको हो । यस वडाको कुल क्षेत्रफल ५.४६ बर्ग किमी घरधुरी ४७५ जनसंख्या महिला १२१२ र पुरुष १२७४ गरि जम्मा २४८६ रहेको छ । साबिकको सदरमुकाम खलंगा बजारदेखि नजिकैको वडा भएकोले पनि भौतिक तथा अन्य पुर्बधारको राम्रो विकास भयको वडा मध्य पर्दछ । यस वडामा जम्मा २ वटा माध्यामिक बिद्यालयहरु रहेका छन् ।

मुसिकोट नगरपालिका अन्य वडाहरुको जनसंख्या क्रमशः वडा नं ३ मा १५५५ जना, वडा नं ४ मा २५५० जना, वडा नं ५ २४९४ जना, वडा नं ६मा, १६६७ जना, वडा नं ७ मा २९१९ जना, वडा नं ८ मा १६३६ जना, वडा नं ९ मा २१६३ जना, वडा नं १०मा सबै भन्दा कम अर्थात् ३५६ घरधुरी रहेका छन् । त्यसैगरी वडा नं ११ मा २९३५, वडा नं १२ मा १८४१, वडा नं १३ मा २६०३ र वडा नं १४ मा २५३७ जना मानिसहरु बसोबास गरिरहेका छन् ।

३. मानव संसाधनको अवस्था

मुसिकोट नगरपालिकामा निम्न प्रकारका पद एवं शाखाहरु को मानव संसाधनका अवस्था रहेको छ ।

तालिका २.३ मुसिकोट नगरपालिकामा रहेको जनशक्तिको अवस्था

पद	कार्यालय वा शाखा	संख्या
नगर प्रमुख	सम्पूर्ण (जनप्रतिनिधि)	१
उपप्रमुख	सम्पूर्ण(जनप्रतिनिधि)	१
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सम्पूर्ण	१
शिक्षा अधिकृत	शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा	१
लेखा अधिकृत	लेखा शाखार सुचना अधिकारी	१
स्वास्थ्य अधिकृत	स्वास्थ्य शाखा	१
स्वास्थ्य अधिकृत	स्वास्थ्य इकाई	१
शाखा अधिकृत	प्रशासन शाखा	१
जनस्वास्थ्य अधिकृत	स्वास्थ्य शाखा	१
सिभिल इन्जिनियर	प्राविधिक शाखा	१
महिला विकास अधिकृत	महिला तथा बालबालिका	१
अधिकृत आँठौँ	योजना शाखा	१
कानून अधिकृत	न्यायिक शाखा	१

सहायक इन्जिनियर	प्राविधिक शाखा	१
अधिकृत छैटौं	आर्थिक विकास शाखा	१
शाखा अधिकृत	पशु सेवा स्वास्थ्य शाखा	१
अधिकृत छैटौं	आयुर्वेद औषधालय शाखा	१
अधिकृत छैटौं	आयुर्वेद औषधालय शाखा	१
सि अ वे ह	आयुर्वेद औषधालय शाखा	१
ज स्वा नि	आयुर्वेद औषधालय शाखा	१
ज स्वा नि	साँख स्वास्थ्य चौकि	१
ज स्वा नि	चौखावाड स्वास्थ्य चौकी	१
ज स्वा नि	प्रयोग शाखा भलखेत	१
ज स्वा नि	थर्पु स्वास्थ्य चौकी	१
ज स्वा नि	भलाक्चा स्वास्थ्य चौकी	१
रोजगार संयोजक	रोजगार सेवा केन्द्र	१
लेखापाल	लेखा शाखा	१
कम्प्युटर अपरेटर	सुचना प्रविधि शाखा	१
समनिवा	महिला तथा बालबालिका	१
सहायक पाँचौ	प्रशासन उपा(शाखा)	१
प्रा स	शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा	१
सहायक पाँचौ	वडा सचिव	१
पशु सेवा प्राविधिक	पशु सेवा स्वास्थ्य शाखा	१
सव. इन्जिनियर	प्राविधिक शाखार विपद व्यवस्थापन शाखा	१
सहायक पाँचौ	पञ्जकरण शाखा	१
प्राविधिक सहायक	कृषि शाखा	१
सहायक पाँचौ	वडा सचिव	१
म विनी	वन वातावरण, विपद तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन शाखा	१
ओभरसियर	प्राविधिक शाखा	१
सहायक पाँचौ	वडा सचिव	१
सहायक पाँचौ	वडा सचिव	१
कृषि प्राविधिक	कृषि शाखा	१
सह लेखापाल	लेखा शाख	१
पशु सेवा प्राविधिक	पशु सेवा स्वास्थ्य शाखा	१
सव. इन्जिनियर	प्राविधिक शाखा	१
सव. इन्जिनियर	प्राविधिक शाखा	१
सव. इन्जिनियर	प्राविधिक शाखा	१
कार्यालय सहयोगी	पशु शाख	१
लेखापाल	राजश्व शाख	१
सहायक कम्प्युटर अपरेटर	योजना शाखा	१
सव इन्जिनियर	प्राविधिक शाखा	१
कम्प्युटर अपरेटर	राजश्व शाख	१

सहायक उपइन्जिनियर	प्राविधिक शाखा	१
खरिदार	प्रशासन तथा जिन्सी शाखा	१
म वि ना	महिला तथा बालबालिका	१
कार्यालय सहायक	लेखा तथा योजना शाखा	१
कार्यालय सहायक	दर्ता चलानी	१
कार्यालय सहायक	प्रशासन तथा जिन्सी शाखा	१
कार्यालय सहायक	मुसिकोट नगरपालिका परिसर	१
सहायक उपइन्जिनियर	प्राविधिक शाखा	१
ना प्र सा	कृषि शाखा	१
हेभी सवारी चालक	सवारी चालक	१
पोषण सहजकर्ता	पोषण सहजकर्ता	१
कार्यालय सहयोगी	प्रशासन तथा जिन्सी शाखा	१

स्रोत: मुसिकोट नगरपालिकाको आधिकारिक वेवसाइट

परिच्छेद ३ : स्थानीय तहको राजश्व अधिकार तथा आय संभाव्यता

यस परिच्छेदमा उपलब्ध कानुनी व्यवस्था अनुसार मुसिकोट गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको संभाव्यतालाई शिर्षकगत रूपमा विश्लेषण गरिएको छ । यसबाट आन्तरिक आय परिचालनको अवस्था तथा सम्भावनाको विस्तृत विश्लेषण हुने र पहिचान गरिएका सवालहरूलाई राजस्व सुधार कार्ययोजनाले संवोधन गर्ने विश्वास लिइएको छ ।

३.१. स्थानीय तहको राजश्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ (४) र अनुसूची ९ (६) बमोजिम स्थानीय तहलाई निम्नानुसार राजश्व अधिकार प्रदान गरेको छ:

- स्थानीय कर
  - सम्पत्ति कर
  - घर बहाल कर
  - घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क
  - सवारी साधान कर
- सेवा शुल्क
- दस्तुर
- पर्यटन शुल्क
- विज्ञापन कर
- व्यवसाय कर
- भूमिकर (मालपोत)
- दण्ड जरिवाना
- मनोरञ्जन कर
- मालपोत संकलन

- प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी

संघीय कानून (स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४) अनुसार स्थानीय तहलाई देहायअनुसार राजश्व संकलन गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ :

क. गाउँपालिका वा नगरपालिकाको एकल अधिकार

कर

- सम्पत्ति कर : घर र सो ले चर्चेको (प्लिनथ एरिया) जग्गामा (आर्थिक ऐन २०७५ वाट संसोधित व्यवस्था)
- भूमि कर (मालपोत): सम्पत्ति कर लगाउने भनि तोकिएको घरजग्गा वाहेकको अन्य जग्गामा (आर्थिक विद्ययक २०७५ वाट संसोधित व्यवस्था)
- घर जग्गा वहाल कर: वहालमा लगाउने घरधनीबाट वहाल रकममा
- व्यवसाय कर: पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा
- सवारी कर: टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, ईरिक्सा जस्ता साना सवारी साधनमा
- जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर: आफ्नो क्षेत्रभित्र उन, खाटो, जडीबुटी, बनकस (खर), कवाडी माल, जीजन्तुको हाड, सीड, प्वाँख तथा छालाको व्यवसायिक उपयोग गरे बापत ।

शुल्क

- बहाल बिटौरी शुल्क: आफुले निर्माण, रेखदेख वा संचालन गरेको हाट बजार वा पसल वा सरकारी जग्गा वा सोमा बनेका संरचनाको उपयोग बापत
- पार्किङ शुल्क: आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारीलाई पार्किङ सेवा उपलब्ध गराए बापत ।

सेवा शुल्क

- आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कायकिङ्ग, बज्जी जम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा

- आफुले निर्माण, संचालन वा ब्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार वा उपलब्ध गराएको देहायको सेवामा सेवामा (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, फोहरमैला ब्यवस्थापन, सरसफाई, ढल निकास, सडक वृत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, वसपार्क, पुल आदि)
- अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्याङ्कन सेवा शुल्क
- सिफारिस सम्बन्धी कुनै सेवा शुल्क ।

दस्तुर

- दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर:
  - एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा ब्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग
  - ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग
- नक्सा पास दस्तुर (नक्शा पास नगरी निर्माण भएकालाई तेब्बर दस्तुर)
- पञ्जिकरण ब्यवस्थापन दस्तुर
- वडा मार्फतगरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर– दफा १२ (२ ड) अनुसारको सिफारिश तथा प्रमाणित अन्य सिफारिश तथा कागजात प्रमाणित गरी दिए वापत
- जग्गा नाप जाँच तथा कित्ता काट दस्तुर

ख. विक्री

- वस्तु तथा सेवा विक्री
- ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, जराजुरी, स्लेट, खरीढुङ्गा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्री (दफा ११ (२) (घ) (६))

ग. प्रदेश तथा संघीय कानून अनुसार प्राप्त हुने (दफा ११(४))

- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी
- खनिज पदार्थको उत्खनन रोयल्टी
- सामुदायिक वनकोसंचालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी
- पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट प्राप्त रोयल्टी
- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी
- खनिज पदार्थको उत्खनन रोयल्टी
- सामुदायिक वनको संचालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी
- खानेपानी महसुल
- स्थानीय साना सतह तथा भूमिगत सिंचाई सेवा शुल्क
- स्थानीय स्तरमा जडिवुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार उत्पादन, संकलन, प्रसोधन र वजार ब्यवस्थापन
- जनरल अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, निदान केन्द्र र स्वास्थ्य संस्थाको दर्ता र संचालन अनुमति
- स्थानीय सार्वजनिक यातायातको रुट अनुमति, नवीकरण
- इन्टरनेट सेवा, टेलीसेन्टर, केवल, तारविहिन टेलिभिजन प्रसारण अनुमति, नवीकरण
- स्थानीय तहका पत्रपत्रिकाको दर्ता

संघीय कानून (अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४) अनुसार स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार सम्बन्धी व्यवस्था देहाय बमोजिम रहेको छ :

क. एकल कर प्रशासन सम्बन्धी ब्यवस्था (संघीय आर्थिक ऐन २०७५ वाट संसोधित व्यवस्था)

(क) सवारी साधन करको दर प्रदेशले निर्धारण गर्ने र उठाउने । तर टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतिय रिक्सामा सवारी साधन करको दर गाउँपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने ।

(ख) घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्कको दर प्रदेशलेनिर्धारण गर्ने र गाँउपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने ।

- (ग) मनोरञ्जन करको दर प्रदेशले लगाउने र गाउँपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने ।
- (घ) विज्ञापन करको दर गाउँपालिका वा नगरपालिकाले निर्धारण गर्ने र उठाउने (ख), (ग) र (घ) बमोजिमको करबाट उठेको रकम मध्ये ६० प्रतिशत रकम गाउँपालिका वा नगरपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गरी ४० प्रतिशत रकम मासिक रुपमा प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने ।
- (ङ) प्रदेशलेसवारी साधन कर करबाट उठेकोरकम प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।
- प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा भएको रकम ६० प्रतिशत रकम प्रदेश सरकारलाई र ४० प्रतिशत स्थानीय तहलाई वाँडफाँड गरिने ।
  - आयोगले निर्धारण गरेको निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम प्रदेश सरकारले स्थानीय तहलाई वाँडफाँड गर्ने ।
  - प्रदेशले मासिक रुपमा सम्वन्धित स्थानीय सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

ख. राजस्व वाँडफाँड

- नेपाल सरकारले संकलन गरेको मूल्य अभिवृद्धि कर र अन्तशुल्कबाट संकलन भएको रकमको १५ प्रतिशत स्थानीय बिभाज्य कोषमा जम्मा हुने ।
  - आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम बाँडफाँड हुने ।
  - स्थानीय सञ्चित कोषमा मासिक रुपमा प्राप्त हुने ।
- प्राकृतिक श्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टिको बाँडफाँड आयोगको सिफारिसमा प्राकृतिक श्रोतको उपयोगबाट प्रभावित हुने स्थानीय तहलाई २५ प्रतिशत प्राप्त हुने ।
  - प्राकृतिक श्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टि बार्षिक रुपमा प्राप्त हुने

ग. अनुदान

- क. **बितीय समानीकरण अनुदान:** खर्चको आवश्यकता र राजस्वको क्षमताको आधारमा आयोगको सिफारिसमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने ।
- ख. **सशर्त अनुदान:** कुनै आयोजना कार्यान्वयन गर्न आयोगले तोकेको आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने ।
- ग. **समपूरक अनुदान:** पूर्वाधार बिकास सम्बन्धी कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न योजनाको कुल लागतको अनुपातका आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने ।
- घ. **बिशेष अनुदान:** कुनै खास उदेश्य र योजनाको लागि संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने ।

घ. बैदेशिक सहायता तथा आन्तरिक ऋण

- नेपाल सरकारको पूर्वस्वीकृति लिएर मात्र बैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन वा बैदेशिक अनुदान वा सहयोगमा आयोजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन सक्ने ।
- नेपाल सरकारको सहमति लिएर मात्र वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सिमा भित्र आन्तरिक ऋण लिन सक्ने ।
- नेपाल सरकारसँग मनासिब कार्यका लागि ऋण लिन सक्ने ।

उल्लिखित व्यवस्थाहरूले स्थानीय तहलाई प्राप्त हुन सक्ने आन्तरिक आयका स्रोतहरूलाई ब्याख्या गरेको छ । स्थानीय तहले कानून बमोजिम वाहेक आफ्नो अधिकार क्षेत्रमा कुनै कर लगाउन, उठाउन र ऋण लिन नपाउने ब्यवस्था हुनुका साथै देहायमा उल्लिखित थप ब्यवस्थाहरू रहेका छन् ।

- कर लगाउँदा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, बस्तु तथा सेवाको ओसार पसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई प्रतिकुल असर नहुने गरी लगाउनु पर्ने (संवैधानिक ब्यवस्था)
- कुटनीतिक नियोग, कुटनितिज्ञ, बैदेशिक ऋण वा सहायतावाट संचालित परियोजनावाट हुने पैठारी, सामुहिक वा संयुक्त आवासको विक्रि नभएको स्टक, सामुहिक आवासको सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्रमा कर नलाग्ने
- सेवा शुल्क असुली कार्य आफै वा व्यवस्थापन करार वा सार्वजनिक निजी साझेदारीवाट गर्न सकिने ।

३.२. आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

नगरपालिकालाई प्राप्त कानुनी अधिकारको आधारमा सम्भाव्य आय शिर्षकहरूको परिचालन (संभाव्यता, संकलनको अवस्था तथा दरको निर्धारण) को अवस्था प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ३.१. नगरपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

क्र.स.	आयका शिर्षक	संभावना	संकलन	दर निर्धारण
क.	कर तर्फ			
१	भूमि कर पालपोत	छ	भएको	भएको
२	सम्पत्ति कर	छ	भएको	भएको
३	सवारी कर (टाँगा रिक्सा अटोरिक्सा र ईरिक्सा)	छ	भएको	भएको
४	घर जग्गा वहाल कर	छ	भएको	भएको
५	व्यवसाय कर	छ	भएको	भएको
६	जडिबुटी कवाडी र जीवजन्तु कर	छ	भएको	भएको
ख.	गैर कर			
१	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, जराजुरी, स्लेट, खरीढुङ्गा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क	छ	भएको	भएको
२	नक्सा पास दस्तुर	छ	भएको	भएको
३	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क	छ	भएको	भएको
४	वहाल विरौटी शुल्क	छ	भएको	नभएको

५	पार्किङ शुल्क	छ	भएको	भएको
६	अस्पताल संचालन	छ	भएको	भएको
७	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	छ	भएको	भएको
८	स्थानीय खानेपानी महसुल	छ	भएको	भएको
९	स्थानीय विद्युत महसुल	छ	भएको	नभएको
१०	केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, बन्जीजम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवा शुल्क	छ	भएको	नभएको
११	निर्माण, संचालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्ययमशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, वसपार्क, पुल) आदि	छ	भएको	भएको
१२	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क	छ	भएको	भएको
१३	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण	छ	भएको	भएको

	इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फम			
१४	ढुङ्गा, गिटी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क	छ	भएको	भएको
१५	वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	छ	भएको	भएको
१६	दण्ड जरिमाना	छ	भएको	भएको

स्रोत: मुसिकोट नगरपालिकाबाट प्राप्त विवरण

उल्लेखित विवरणको आधारमा विश्लेषण गर्दा नगरपालिकाले करतर्फ ६ शिर्षकहरूबाट आय सकलन गर्ने सम्भावना देखिन्छ । जसमध्ये पालिकाले हालसम्म ६ वटै शिर्षकहरूको करका दरहरू निर्धारण गरी कर संकलन गरिरहेको अवस्था देखिन्छ । यसैगरी गैरकरतर्फ समग्रमा जम्मा १६ वटा शिर्षकहरू मध्ये १४ वटा शिर्षकहरूबाट आय संकलन गर्ने सम्भावना देखिन्छ तर २ वटा शिर्षकहरूबाट जस्तै बहाल विटौरी र मनोरञ्जन कर उठ्न नसकेको अवस्था छ ।

नगरपालिकाले सम्पत्ती कर, घरजग्गा वहाल करको दर निर्धारण गरेको भएता पनि चालु आ.व.को पौष मसान्तसम्म यि शिर्षकहरूबाट कर संकलन गरेको देखिदैन । यसै गरी पालिकाले गत आ.व. को दरमा मालपोत संकलन गरिरहेको छ भने संकलन भएको घर वहाल करको रकम संघीय कोषमा दाखिला गरी रहेको अवस्था रहेको छ । गैरकर अन्तर्गत बहाल विटौरी शुल्क, पर्यटकीय स्थल प्रवेश शुल्क, खानेपानी तथा विद्युत महशुल, दर्ता, अनुमती तथा नवीकरण दस्तुर बापत आय संकलनको सम्भावना रहेको भएतापनि त्यसलाई प्रभावकारी संकलन गर्न सकिरहेको छैन ।

३.३. आन्तरिक स्रोत तर्फका राजश्व संकलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावनाको विश्लेषण

३.३.१. कर राजश्व

क. सम्पत्ति कर

विद्यमान अवस्था

संवैधानिक अधिकार, संघीय कानून तथा चालु आ.व.को संघीय आर्थिक ऐन अनुसार नगरपालिकाले घर तथा संरचना र सो जग्गामा सम्पत्ती कर तथा अन्य जग्गामा मालपोत संकलन गर्न सक्ने व्यवस्था रहेको छ । यस व्यवस्था अनुसार मसिकोट नगरपालिकाले आ.व. २०७४-७५ र पछिल्लो आ.व. २०७९/८० को आर्थिक ऐनमा सम्पत्ती मूल्याङ्कनको दर (आधार) सहित सम्पत्ति करको दर निर्धारण गरेको छ । पालिकाको एक मुख्य आन्तरिक स्रोतको रूपमा रहेको सम्पत्ति कर नयाँ अभ्यास भएकोले यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि नगरपालिकाले थप प्रयासहरू गर्नुपर्ने अवस्था छ ।

संभाव्यता

यस नगरपालिकामा सडक सञ्जाल जोडिएको, सडक यातायात पूर्वाधारको विस्तार एवं भूकम्प पश्चातको पुनःनिर्माणसँगै घर र संरचना निर्माणमा बृद्धि भईरहेको र खेतीयोग्य जग्गाको मूल्यमा समेत क्रमिक बृद्धि भईरहेको सन्दर्भमा सम्पत्ती करको संभावना रहेको देखिन्छ । नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण अनुसार नगरक्षेत्र भित्र ८६९३ घरपरिवार रहेका छन् । नगरपालिका भित्रका सबै घरधुरीलाई सम्पत्ति करको दायराभित्र लिन सकिएको खण्डमा गत आ.व. २०७९/८० मा संकलन भएको सम्पत्ति कर रु, १९,४२,०८२ को तुलनामा थप राजश्व उठाउन सकिन्छ । आर्थिक ऐन २०७९/८०को व्यवस्थालाई कार्यान्वयन गरी नगरक्षेत्रका उच्च मुल्यभएका क्षेत्रमा रहेका घरजग्गा तथा अन्य सम्पत्तिलाई नगरपालिका व्यवस्थापन सुचना प्रणालीमार्फत व्यवस्थित गरी सम्पत्ति करको दायरा विस्तार गर्न सकिन्छ ।

सुधारका विषयहरू

नगरपालिकाको आन्तरिक राजश्वका दायराहरू विस्तार गर्न र आर्थिक ऐन अनुसार सम्पत्ति करलाई व्यवस्थित गरी तथा करमैत्रि वातावरण निर्माण मार्फत राजश्वको दायरा विस्तार गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ । सम्पत्ति करको दायरामा सबैलाई ल्याउन र नगरबासीलाई सहज हुनेगरी देहाय अनुसारका पक्षमा सुधार गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

- आर्थिक ऐन २०७९/८० लाई संसोधन गरी नगरवासीको क्षमताअनुसार सम्पत्ति करका दरलाई पुनमुल्याङ्कन गर्ने ।

- नगर पालिका सुचना व्यवस्थापन प्रणालीमार्फत नगरबासीको सम्पत्ति विवरण नियमित अध्यावधिक गर्ने व्यवस्था गर्ने ।
- कर दाता मैत्री वातावरणका लागि सम्पत्ति कर, मालपोत, व्यवसाय र वहाल करलाई एकै चोटी तिर्न सक्नेगरी एकीकृत कर प्रणालीको विकास गर्ने र अनलाईन मार्फत कर तिर्ने व्यवस्था अनिवार्य गर्ने ।

ख. मालपोत (भूमि कर)

विद्यमान अवस्था

नगरपालिकाको स्थापनाको पहिलो आर्थिक वर्ष देखि नै नियमित मालपोत संकलन गर्दै आइरहेको छ तर त्यसको छुटै लेखाइकन नभएको देखिन्छ । सम्पत्ति कर र मालपोतलाई एकै स्थानमा राखेर लेखाइकन गरिएकाले भूमि कर वापत नगरपालिकाले कति राजश्व संकलन गरेको त्यसको विवरण प्राप्त नभएको अवस्था छ । तर नगरपालिका भित्रका विभिन्न क्षेत्रका भूमिहरुको वर्गकरण गरि आर्थिक ऐन २०७९/८० मार्फत भूमि करका दरहरुको निर्धारण गरेको अवस्था छ ।

संभाव्यता

नगर पालिकामा घर तथा संरचना निर्माण भएको जग्गा बाहेकका धरधनीहरुसमेत उल्लेख्य रहेका छन । सम्पत्ति कर लाग्ने बाहेकका जग्गाहरुमा भूमि कर लगाउन सक्ने व्यवस्था रहेको छ । नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेको जमिनको स्वामित्व पहिचान गर्न नगरपालिका सुचना व्यवस्थापन प्रणालीको विकास मार्फत भूमिको स्वामित्वलाई एकीकृत प्रणालीमा प्रविष्ट गरी भूमि करको दायरा विस्तार गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ । यसले भूमिको अवस्था पहिचान हुने र त्यसको उपयोगका लागि समेत एक आधार तयार हुनेहुँदा करको दायरासँगै अन्य राजश्वको स्रोत पहिचानमा समेत सहयोगी हुनेछ । करिब २३.०३ प्रतिशतमात्र^२ जमिन कृषिमा उपयोग भएको देखिन्छ भने बाँकी जमिनको उपयोग र स्वामित्वलाई समेत करको दायरामा लिन सकिन्छ ।

सुधारका पक्षहरु

^२ विस्तृत विवरणको लागि राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयको जिल्लागत विवरण हेर्न सकिन्छ ।

नगरपालिकाले जग्गाको वर्गीकरण, उत्पादकत्व र उपयोगका आधारमा करका दरको पुनरावलोकन गरी मालपोत प्रभावकारी रूपमा संकलन गर्न सकिने अवस्था देखिन्छ । भूमिकर जग्गाको उपयोग मुल्य र जीवनस्तरसँग प्रत्यक्ष जोडिएको विषय हो । तसर्थ वडा कार्यालयहरूलाई विशेष अनुशिक्षित गरी राजश्व संकलन गर्न निम्नानुसारको विषयमा सुधार गर्नु आवश्यक देखिन्छ ।

- नगरपालिकाको आर्थिक ऐन मार्फत करका दरलाई पुरावलोकन गरी जनताको जीवनस्तरसँग मिल्नेगरी राजश्व संकलनको अभ्यास गर्ने ।
- मालपोत व्यवस्थापन तथा असूली कार्यविधि मार्फत भूमिकर संकलनलाई व्यवस्थित गर्ने ।
- नगरपालिका सुचना व्यवस्थापन प्रणालीमार्फत भूमिको विवरण र भूमिकर दताको विवरण तयार गर्ने ।
- मालपोत कार्यालयसँग समन्वय गरी करका दर र सेवा प्रवाहलाई व्यवस्थित गर्ने ।
- भूमिकर तथा सम्पत्ति कर लगाएतका करहरूलाई एकैपटक तिर्ने व्यवस्था गर्ने ।

ग. घरजग्गा वहाल कर

विद्यमान अवस्था

नगरपालिकाको स्थापना काल देखि नगरपालिका आर्थिक ऐनमा घर, कोठा वा जग्गा भाडामा लगाउने घरधनी वा संझौता बमोजिम बहाल रकमको १० प्रतिशत असुल गर्ने व्यवस्था गरेको छ । यस पालिकाले वडा कार्यालय मार्फत घरजग्गा वहाल कर संकलन गरी रहेको छ । तर एकीकृत सुचना व्यवस्थापन प्रणालीको अभावका कारण यथार्थ विवरण नभएकाले सम्भावित घरजग्गा वहाल कर उठ्न सकिरहेको छैन । गत आर्थिक वर्षमा जम्मा रु. २९१९७२८ मात्र घरवहाल कर उठेको देखिन्छ तर यो तुलनात्मक हिसावले व्यवस्थित हुँदै गइरहेको देखिन्छ ।

संभावना

नगरपालिका वस्तुगत विवरण २०८० अनुसार १४३३ भवनहरू प्रतिष्ठान, १३१६ व्यवसाय, र ४०९९ औद्योगिक प्रतिष्ठानको स्वामित्वमा विभिन्न घरजग्गाहरू छन । नगर क्षेत्रभित्र ८३ सहकारी, २३ बैंक लगायतका विभिन्न व्यवसायि संस्थाहरूले घर तथा जग्गाहरू वहालमा लिएका छन । त्यसबाट यी व्यवसायिक तथा अन्य संस्थानहरूबाट थप कर संकलन गर्न सकिने सम्भावना देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरु

नगरपालिकाले घरवहाल कर संकलन तथा व्यवस्थापन प्रक्रिया सुदृढ गर्न देहायअनुसारका कार्य गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- नगर क्षेत्रभित्र निर्माण भएका वा अवस्थित घरजग्गाको लगत विवरण संकलन तथा अद्यावधिक गर्ने ।
- घरजग्गा वहाल कर संकलन कार्यविधिलाई करदाता मैत्री बनाउने ।
- घरजग्गा वहाल करको दर पुनरावलोकन गरी संशोधन गर्ने र संकलित वहाल रकम संचित कोषमा जम्मा गर्ने व्यवस्था गर्ने ।
- करदाता शिक्षामा गाउँपालिकाले लगाउने वहाल कर पनि समावेश गर्ने ।

घ. अन्य कर

व्यवसाय कर

विद्यमान अवस्था

नगरपालिकाले आर्थिक ऐन २०७९/८० माफत व्यवसायलाई विभिन्न किसिममा वर्गीकरण गरी व्यवसायिक करको दर निर्धारण गरेको छ । त्यसैगरी व्यवसाय कर कार्यविधि २०७६ बमोजिम समयमा कर नबुझाउनेलाई थप जरीमान समेत गर्ने गरेको छ । नगरपालिकाले विभिन्न व्यवसायको प्रकृतिका आधारमा करको दर निर्धारण गरि कर संकलन गरिरहेको अवस्था छ । व्यवसाय दर्ता, नविकरण, पूँजी वृद्धि, स्थान परिवर्तन तथा अन्य व्यसायिक गतिविधमा करलगाइ राजश्व संकलन गरिरहेको छ ।

संभावना

व्यवसायिक गतिविधि विस्तारका हिसावले मुसिकोट नगरपालिमा धेरै संभावनाहरु हरेका छन । जिल्ला सदरमुकाम समेत भएकाले र राष्ट्रिय राजमार्ग हवाई सेवा तथा पर्यटकीय गन्तव्यका हिसावलेसमेत व्यवसायिक लाभ भएकाले यहाँ व्यवसाय करको दायरा विस्तार गर्न सक्ने संभावना रहेको छ । साना तथा ठूला व्यवसायहरु संचलानमा भएका र नयाँ व्यवसायहरु समेत दर्ता गर्दा नगपालिकालाई थप व्यवसायिक करको स्रोत विस्तार गर्न सकिने अवस्था छ ।

सुधारमा विषयहरू

व्यवसाय कर संकलनमा सुधार ल्याउन तथा थप व्यवसायिक करको दायरा विस्तारका लागि देहायका कुराहरूमा ध्यान दिनु आवश्यक देखिन्छ ।

- नगरपालिको सुचना व्यवस्थापन प्रणालीमार्फत नगरक्षेत्र भित्र भएका सबै व्यवसायहरूको एकीकृत विवरण संकलन र व्यवस्थापन गर्ने ।
- व्यवसायको प्रकृति र लगानीको आधारमा व्यवसायलाई वर्गीकरण गरी व्यवसायीहरूसँगको साझा सहमतीमा करका दरहरूमा पुनरावलोकन गर्ने ।
- व्यवसाय करलाई सम्पत्ति कर र घरबहाल करसँग आवध्व गरी संकलन र व्यवस्थापन गर्ने ।
- व्यवसायीहरूको सहजता र करदाता मैत्री वातावरण निर्माणका लागि कर कार्यालय, साना तथा घरेलुउद्योग कार्यालय र व्यवसायिक संगठनहरूसँग नियमित सहकार्य र समन्वय गर्ने ।

जडीवुटी कवाडी र जीवजन्तु कर

विद्यमान अवस्था

नगरपालिका क्षेत्रबाट मुख्य उच्च पहाडी क्षेत्रमा पाइने जडिवुटीहरू, काठजन्य तथा अन्य बहुमुल्य वनपैदावारहरूको उच्च सम्भावना रहेको छ । नगण्य मात्रामा खाली वोरा, शिशाको वोटल तथा कार्टुन जस्ता कवाडी सामानहरू संकलन र वेचविखन भएको अवस्था छ । आर्थिक ऐनमा करको दर निर्धारण गरेको तर यस शिर्षकमा आय अनुमान गरी आय संकलन गरेको देखिदैन ।

संभावना

नगरपालिका क्षेत्रबाट उच्च पहाडी क्षेत्र र भौगोलिक तथा प्राकृतिक रूपमा समेत जडीवुटी खेतीको उच्च सम्भावना छ । व्यवसायिक जडिवुटी खेती तथा निकासी व्यवसाय प्रवर्धनमार्फत राजश्वको दायरा विस्तार गर्न सकिन्छ ।

सुधारका विषयहरू

जडीवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर संकलनमा सुधार ल्याउन देहाय बमोजिकका कार्यहरु गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- जडीवुटी कवाडी र जीवजन्तुको व्यवसायिक कारोवार सम्बन्धि करको दरलाई वस्तुपरक तथा न्यायोचित बनाउने ।
- व्यवसायिक कारोबारलाई विस्तारमा सहयोग गर्ने ।
- सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ तथा डिभिजन वन कार्यालयसँग समन्वय गरी जडीबुटी व्यवसायलाई व्यवस्थित गर्ने ।

ड. विज्ञापन कर

विद्यमान अवस्था

नगरपालिका क्षेत्र भित्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन, प्रचारप्रसार गर्न राख्ने साइन बोर्ड, ग्लो बोर्ड स्टल आदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्नेछ । संघीय कानून अन्तर सरकार वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ अनुसार यो प्रदेश सरकारसँग बाँडफाँड हुने कर हो । यस ऐनको व्यवस्था अनुसार विज्ञापन करको दर निर्धारण तथा संकलन नगरपालिका तथा नगरपालिकाले गर्ने र संकलित रकममध्ये ४० प्रतिशत प्रदेश सरकारको संचित कोषमा जम्मा गर्नु पर्नेछ । नगरपालिकाले नै विज्ञापन करको दर निर्धारण तथा संकलन गर्ने हुँदा यस अध्ययन तथा विश्लेषणमा विज्ञापन करको सम्भावना विश्लेषण गरिएको छ ।

आलु आ.व.को आर्थिक ऐनमा विज्ञापनका किसिम अनुसार करको दर निर्धारण गरी नगरपालिका क्षेत्र भित्र राखिएका तथा राखिने विज्ञापनका बोर्डहरुमा सम्बन्धित व्यवसायीसँग समझौता गरी कर संकलन व्यवस्था नगरपालिकाले गरेको छ ।

संभावना

यस नगरपालिका क्षेत्रमा सडक, बजार तथा व्यापार व्यवसायको विस्तार हुँदै गइरहेको र यसै नगरपालिका भएर विभिन्न सडकको पहुँचमा यातायातका साधनहरु संचालन हुने भएकाले पर्यटन विकासको पनि संभावना रहेको हुँदा विज्ञापन करको पनि संभावना रहेको छ । शहरी क्षेत्र तथा विभिन्न संचार माध्यमबाट

समेत विभिन्न प्रकारका विज्ञापनहरु गर्ने हुँदा त्यसलाई समेत व्यवस्थित गरी राजश्वको दायरा विस्तार गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ ।

सुधारका विषयहरु

विज्ञापन कर संकलनमा सुदृढ गर्न देहायअनुसारका कार्य गर्नु पर्ने देखिन्छ:

- नगरपालिका क्षेत्रका व्यवसायी र विज्ञापन एजेन्सी र एजेण्टसँग बैठक तथा परामर्श गर्ने ।
- व्यवसायसँगको परामर्श अनुसार विज्ञापन करको दर निर्धारण गर्ने ।
- विज्ञापन करको न्यूनतम रकम यकिन गरी ठेक्का अंक निर्धारण तथा संकलनको ठेक्का बन्दोबस्त गर्ने ।

३.३.२. गैरकर राजश्व

क. अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम (प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको बिक्री)

विद्यमान अवस्था

नगरपालिकाको भूबनोटको हिसाबले थुप्रै प्राकृतिक स्रोतहरु जस्तै ढुङ्गा, गिट्टी तथा काठजन्य उत्पादनको बिक्री वितरण गर्न सक्ने सम्भावना छ । नगरभित्र रहेका विभिन्न खनिजको संभावनाहरु रहेकाले संघ र प्रदेश सरकारसँग सहकार्य गरी उत्खनन् र बिक्री गर्न सकिन्छ । पालिकाले एकलै ठूलो लगानी गर्न सक्ने अवस्था छैन ।

संभावना

नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका नदिजन्य तथा वन जन्य प्राकृतिक सम्पदाको अवस्था र संभावनाको अध्ययन तथा वातावरणीय प्रभाव मुल्याङ्कनको आधारमा अन्य छिमेकी नगर तथा अन्य जिल्लामा पैठारी गर्न सकिन्छ । प्राकृतिक स्रोत निकासी करवापत गत आर्थिक वर्षमा १९००१४३ राजश्व संकलन गरेको देखिन्छ । यो बाँडफाडबाट आएको रकम हो तर नगरपालिकाले यसलाई विस्तार गरी हाल २ प्रतिशतमा सिमित रहेको आन्तरिक स्रोतको राजश्वलाई बृद्धि गर्न सक्ने अवस्था छ ।

सुधारका विषयहरु

ढुङ्गा, गिड्डी तथा वालुवा उत्खनन तथा विक्रीको प्रभावकारी व्यवस्थापन र राजस्व संकलनमा सुधार गर्न

देहायअनुसार पक्षहरुमा सुधार गर्नु पर्ने देखिन्छः

- प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनले सिफारिश गरेका मापदण्डभित्र रहेर उत्खननको सुनिश्चित गर्ने ।
- खानीजन्य वस्तुको विक्री दर आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने ।
- ठेक्का मार्फत संकलन गर्ने भएमा ठेक्काको सूचना जारी गरी ठेक्कामा दिने ।
- संकलन कार्यको नियमित रूपमा आवश्यक अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने ।
- घाटगड्डी गरेर मात्र ढुङ्गा, गिड्डी तथा वालुवा विक्री र निकासी गर्ने व्यवस्था मिलाउनेर सो को अनुगमन गर्ने ।
- आर्थिक ऐनको नियम विपरित विक्री र निकासी गरेको अवस्थामा बढी दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गर्ने ।
- ढुङ्गा, गिड्डी तथा वालुवा संकलन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको निष्कर्ष बारे स्थानीय समुदायलाई जानकारी गराउने ।

ख. वन पैदावर विक्रीबाट प्राप्त शुल्क

विद्यमान अवस्था

नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण अनुसार हाल नगरभित्र करिब ९४ सामुदायिक र अन्य गरी ११३ वटा वनहरु रहेका छन । ती वनहरुमा समुदायमा आधारित वनजन्य उत्पादन तथा आपूर्ति गर्न सक्ने अवस्था छ तर त्यसलाई नगरपालिकाले उपयोग गर्न सकिरहेको छैन् । ती सामुदायिक, निजी, कवुलियति र धार्मिक वनहरुबाट उत्पादन भएका वनजन्य उत्पादनहरुको विक्री वितरणलाई व्यवस्थित गरी राजश्वको दायरा विस्तार गर्न सकिन्छ । नगरपालिकाले वन पैदावर विक्री तथा निकासी दर निर्धारण गरेर राजश्व संकलन समेत गरिरहेको अवस्था छ ।

संभावना

प्राकृतिक स्रोत तथा वन पैदावरको विक्री तथा निकासी शुल्क प्रदेश र संघको साझा अधिकार क्षेत्र भित्र पर्ने विषय हो । स्थानीय तहलाई १० प्रतिशतको अधिकार हुनेहुँदा नगरक्षेत्र भित्र रहेका ११३ वटा वनहरुलाई व्यवस्थित रूपमा नियमन गर्न सक्दा राजश्व वृद्धि हुने सम्भावना रहेको छ ।

सुधारका विषयहरु

स्थानीय तहको आन्तरिक आयमा सामुदायिक वनको पैदावर विक्रीबाट प्राप्त हुने आम्दानीमा १० प्रतिशत आयमा स्थानीय सरकारको अधिकार सिर्जना हुने व्यवस्था नयाँ भएको तर यस पालिकामा सामुदायिक वनको संख्या उल्लेख्य रहेको हुँदा यसबाट आम्दानी गर्न देहायअनुसार व्यवस्था गर्नु उपयुक्त हुनेछः

- स्थानीय तहमा सामुदायिक वनको वन पैदावर विक्री र उपयोग सम्बन्धी कार्ययोजना तर्जुमा गरि लागू गर्ने ।
- वन पैदावर विक्री र उपयोग सम्बन्धी कार्ययोजना स्वीकृती बारे सामुदायिक वन समूहलाई जानकारी गराउने तथा अन्तरक्रिया गर्ने ।
- डिभिजन वन कार्यालयसँग रायपरामर्श गरी विक्रीको दर निर्धारणको व्यवस्था गर्ने ।

ग. बहाल बिटौरी शुल्क

विद्यमान अवस्था

नगरपालिकाले आफुले रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाटवजार र सरकारी जग्गा वा सो जग्गामा वनेका संरचनाको उपयोग गरेवापत बहाल बिटौरी शुल्क लगाउन पाउने कानुनी व्यवस्था छ । तर नगरपालिकाले हालसम्म त्यस्तो स्रोतको पहिचान र उपयोग गर्न नसकेको अवस्था छ ।

संभावना

नगरपालिका क्षेत्रभित्र विभिन्न स्थानहरुमा शहरीकरणको प्रभाव परिरहेको छ । यसले नगरपालिकाको स्वामित्व रहेको संरचनाको निर्माण गरी बहालमा लगाउन सकिने अवस्था छ । नगर पालिकाले नगर क्षेत्रका १४ वटा वडाहरुमा रहेका विभिन्न सम्पत्तिको अवस्थाको पहिचान तथा आवश्यक दर निर्धारण गरी बहाल बिटौरी शुल्क लगाउन सकिन्छ ।

सुधारका विषयहरू

नगरपालिकाको वहाल बिटौरी शुल्कमा सुधार ल्याउनको लागि देहायअनुसारका कार्य गर्नुपर्ने देखिन्छः

- नगरपालिका भित्र प्रमुख बजार र वस्तीमा सरकारी जग्गामा बनेका घर, संरचनाको विवरण अद्यावधिक गर्ने ।
- वहाल बिटौरी शुल्कलाई यथार्थ परक बनाई लागू गर्ने ।
- सरकारी तथा ऐलानी जग्गाको विवरण तयार गरी उपयोगकर्ताको पहिचान गर्ने ।

घ. पार्किङ शुल्क

विद्यमान अवस्था

स्थानीय सरकार संचालन ऐनले स्थानीय तहलाई आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारीलाई पार्किङ्ग सेवा उपलब्ध गराए बापत शुल्क संकलन गर्न सक्छ । यस नगरपालिका जिल्ला सदरमुकाम समेत भएकाले यहाँ सवारी साधनको संख्या सामान्य छ । नगरक्षेत्र भित्र सरकारी जमिन तथा सार्वजनिक सडकमा पार्किङ्ग गर्दा नगरपालिकाले यातायातलाई व्यवस्थित गर्न आवश्यक कार्यविधि बनाइ लागू गर्न सक्ने अवस्था छ ।

संभावना

नगर पालिका केन्द्र क्षेत्रभित्र वा सडकमा नगरभित्र प्रवेश गर्ने यात्रुवहाक तथा मालबहाक साधनलाई व्यवस्थित गर्न नगरपालिकाले छुट्टै कार्यविधि बनाई लागू गर्ने र सम्बन्धित पक्षसँग समन्वयमा पार्किङ्ग शुल्क लगाउन सकिने सम्भावना छ । यसले मुसिकोट बजार क्षेत्रभित्रको यातायात व्यवस्थापन हुनुका साथै नगरपालिकाको राजश्वको स्रोतसमेत विस्तार हुने अवस्था छ ।

सुधारका विषयहरू

पार्किङ्ग शुल्क संचालन सम्बन्धी कार्यलाई व्यवस्थित बनाउन देहाय बमोजिमका कुरामा सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

- यातायात संचालन हुने प्रमुख स्थानहरूमा पार्किङ्ग स्थल निर्धारण गरी पार्किङ्ग सेवा उपलब्ध गराउने ।
- नगरपालिकाबाट सवारी साधनको किसिम अनुसार पार्किङ्ग शुल्क दर निर्धारण गर्ने ।
- पार्किङ्ग स्थल सेवा र शुल्कको दरबारे यातायात व्यवसायीलाई जानकारी गराउने ।
- शुल्क संकलनको अभिलेख व्यवस्थित गर्ने र त्यसलाई व्यवस्थित गर्न नगरप्रहरी र ट्राफिक प्रहरीसँग आवश्यक समन्वय गर्ने ।

ड. दर्ता तथा अनुमति दस्तुर

विद्यमान अवस्था

नगरपालिकाले एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीयस्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग आदि कार्य गर्नको लागि अनुमति दिन र सो बापत दस्तुर संकलन गर्न सक्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ । सोही बमोजिम नगरपालिकाले आर्थिक ऐन बमोजिम दर्ता तथा अनुमति दस्तुर दर निर्धारण गरी कार्यान्वय गरिरहेको अवस्था छ । गत आर्थिक वर्षमा रु. २४८२६७२ राजश्व व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर बापत संकलन भएको देखिन्छ ।

संभावना

नगरपालिका जिल्लाकै केन्द्र भएकाले नगर तथा जिल्ला स्तरीय व्यापारिक फर्म, 'घ' वर्गको निर्माण इजाजत, सहकारी, ट्युसन सेन्टर, विद्यालय आदि संचालनको लागि अनुमति तथा इजाजत दिन सक्ने व्यवस्था रहेको छ । वार्षिक रूपमा व्यवसायहरू दर्ता हुने र पुराना व्यवसायिक फर्महरू समेत नविकरण हुने भएकाले त्यसबापत वार्षिक रूपमा दर्ता तथा अनुमति दस्तुर नियमित हुने अवस्था छ । नगरवासीहरूमा व्यवसायिक चेतको विस्तार भएकाले यो शिर्षकअन्तर्गत राजश्व संकलनको हिस्ता बढ्ने देखिन्छ ।

सुधारका विषयहरू

दर्ता अनुमती तथा नविकरण दस्तुर संकलनमा सुधार ल्याउन देहायका कार्य संचालन गर्नु पर्ने देखिन्छ:

- दर्ता तथा अनुमतीका लागी छुट्टैकार्यविधिलाई समयसापेक्ष बनाइ लागू गर्ने ।
- आर्थिक ऐनमा निर्धारण गरिएको दर्ता तथा अनुमति दस्तुरको दरलाई व्यवहारिक र वैज्ञानिक बनाउने ।
- नयाँ व्यवसाय वा कारोवार संचालन गर्नु पूर्व अनुमति तथा नविकरणको अनिवार्य व्यवस्था गर्ने ।
- अनुमति नलिई संचालनमा रहेका व्यवसायलाई नियमित गर्न दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गर्ने ।
- व्यवसाय विस्तार तथा व्यवसायिक वातावरणका लागि नियमित सहजिकरण र अनुशिक्षित गर्ने ।

च. नक्सा पास दस्तुर

विद्यमान अवस्था

नगरपालिकाको आर्थिक ऐन मार्फत नक्सा पास दस्तुर निर्धारण गरि लागू गरिएको छ । नगर क्षेत्रमा रहेका पुराना घरहरूको नक्सा पास नभएको तर नयाँ घरहरू निर्माण गर्न अनिवार्य नक्सा पास गर्ने व्यवस्थाले नगरपालिकाको राजस्वमा समेत बृद्धि भएको देखिन्छ । गत आर्थिक वर्षमा रु. १०३१४०६ नक्सा पास दस्तुर शिर्षकमा राजस्व संकलन भएको देखिन्छ । नक्सा पास दस्तुरलाई व्यवस्थित गर्न अनुसूची १० मा व्यवस्था गरेको छ ।

संभावना

नगर पालिका क्षेत्रमा कुनै संरचना तयार गर्दा अनिवार्य नक्सा पास भएको हुनुपर्छ । वि.स.२०७२ र २०८० को भूकम्पका कारण मानिसहरू अनिवार्य नक्सा पास गर्ने पर्नेमा शिक्षित भएका छन । यसले गर्दा नयाँ संरचनाहरू पक्की र वलिया बनाउने अभ्यासले गर्दा नक्सा पास दस्तुरको राजस्व संकलन वृद्धि हुने संभावना रहेको छ । साथै नगर क्षेत्रभित्रका अन्या निजी तथा आवसीय क्षेत्रका घरहरूको समेत अनिवार्य नक्सा पासलाई लागू गर्न सकिने अवस्था छ ।

सुधारका विषयहरू

घर नक्सापास प्रक्रिया नगरपालिकाको राजस्व संकलन हुने मात्र नभई राष्ट्रिय भवन संहिता तथा मापदण्डमा आधारित भवन नियमावली तर्जुमा गरी भवन निर्माण कार्यलाई नियमन गर्ने प्रक्रिया समेत भएकोले यसलाई प्रभावकारी बनाउन देहायअनुसार कार्य गर्न जरुरी देखिन्छ:

- नगरपालिका गठन पूर्व वनेका घरहरूको अभिलेखिकरणको लागि दस्तुर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।
- नक्सापासको लागि मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार भवन निर्माण भए नभएको निरन्तर अनुगमन गर्ने ।
- घरको तल्ला, बनोट तथा किसिमका आधारमा दस्तुरको दर निर्धारण गरि समयानुकूल परिमार्जन गर्दै जाने ।

छ. सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर

विद्यमान अवस्था

नगरपालिकाले वडा मार्फत गरिने लगायतका विभिन्न किसिमका सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुरको दर आर्थिक ऐन मार्फत निर्धारण गरी कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडावाट संकलन गर्दै आएको छ । विभिन्न प्रकारका सरकारी सिफारिस तथा प्रमाणलीकरणको लागि दर निर्धारण गरेको छ । गत आर्थिक वर्षमा नगरपालिकाले रु. १५१३९० राजश्व संकलन गरेको छ ।

संभावना

पालिकाको सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर नगरपालिकाको एक नियमित राजश्वको स्रोत हो । स्थानीय तहले विभिन्न सरकारी तथा व्यक्तिगत प्रमाणिकरणका कामलाई नियमित तथा व्यवस्थित गर्ने कार्य जिम्मेवारी पनि हो । नगरपालिका तथा वडा कार्यालयबाट गरिएका विभिन्न सिफारिस तथा प्रमाणीकरणलाई व्यवस्थित प्रणालीमा राख्न सकेको खण्डमा यसलाई अझ पारदर्शी तथा राजश्व संकलनको दायरा विस्तार गर्न सिक्किन्छ ।

सुधारका विषयहरू

नगरपालिकाबाट गरिने विभिन्न सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुरहरू संकलनलाई प्रभावकारी बनाउन देहायअनुसार कुरा सुधार गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

- नेपाल सरकारबाट स्वीकृत आर्थिक संकेत र वर्गीकरणको आधारमा विभिन्न किसिमका सिफारिस प्रमाणीत सम्बन्धित विषयको वर्गीकरण गरी सेवाग्राही प्रतिनिधिसँग परामर्श तथा

दस्तुरका दर परिमार्जन गर्ने (स्वीकृत वर्गीकरणको शिर्षक अनुसार दस्तुर संकलन गरी शिर्षकगत सिफारिश संख्या र संकलित रकमको अभिलेख राख्ने

- वडावाट संकलित दस्तुरहरूको शिर्षक सहितको अभिलेख राखी विवरण तयार गर्ने ।
- वडा कार्यालयबाट साप्ताहिक रुपमा संकलित रकम बैंक दाखिला गरी सो विवरण नगरपालिका कार्यालयमा पेश गर्ने ।
- संकलित दस्तुरको शिर्षकगत रकम वेवसाइट तथा संचार माध्यमबाट नगरबासी र सरोकारवाला जानकारी प्रदान गर्ने ।

ज. अन्य सेवा शुल्क (पर्यटन शुल्क)

विद्यमान अवस्था

मुसिकोट नगरपालिकामा रमणीय पर्यटकिय तथा धार्मिक दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण स्थानहरू रहेका छन् । पर्यटकीय दृष्टिकोण महत्वपूर्ण स्थानलाई नगरपालिकाले पहिचान गरेको छ । साँस्कृतिक, धार्मिक, पर्यावरणीय, राजनैतिक दृष्टिबाट मुसिकोट नगरपालिकाले छुट्टै पहिचान बोकेको छ । तसर्थ पर्यटन पूर्वाधारको विकास र प्रवर्धनमार्फत पर्यटकीय क्षेत्रको विस्तार गर्न र सोबाट दृर्घकालमा थप राजश्वको स्रोतका रुपमा स्थापित गर्न सकिन्छ । तर हालसम्म नगरपालिकाले पर्यटन शुल्कको रुपमा कुनै पनि राजश्व संकलन गरेको अवस्था छैन ।

संभावना

मुसिकोट नगरपालिका भित्रका विभिन्न पर्यटकीय क्षेत्रमा प्रवेश तथा अवलोकनका लागि थोरै पनि शुल्क लगाउँदा वार्षिक लाखौँ रकम संकलन गर्न सकिने अवस्था छ । विभिन्न वन क्षेत्र तथा अन्य विविध शाहासिक खेलकुदमा समेत पर्यटन शुल्क लगाउन सकिने सम्भावना यो पालिकामा रहेको छ ।

सुधारका विषयहरू

पर्यटन शुल्क संकलन प्रभावकारी बनाउन देहाय अनुसार कार्यहरू गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

- आर्थिक ऐनमा पर्यटन शुल्कको संकलन सम्बन्धी व्यवस्था गर्दै शुल्कको दर निर्धारण गर्ने ।
- पर्यटकिय सम्भावना भएका प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरूको संभाव्यता हेरी पूर्वाधारको विकास गर्ने ।

- रमणीय पर्यटकीय तथा धार्मिकस्थल बारे प्रचार प्रसार गरी प्रवर्धन गर्ने ।
- सार्वजनिक नीजि साझेदारी अवधारणा अनुसार पर्यटन शुल्क संकलनको व्यवस्था गर्ने ।

झ. महशुल (खानेपानी र स्थानीय विद्युत)

विद्यमान अवस्था

मुसिकोट नगरपालिकामा जम्मा ४१५० घरमा परिसरभित्र र ४१९३ घरमा परिसर बाहिर खानेपानीको घारा जोडिएको छ । विद्युतको पहुँचको हकमा नगरपालिका भित्र राष्ट्रिय प्रशासन लाइनबाट व्यवस्था गरिएको छ । तर खाना पकाउनका लागि जम्मा ९ परिवारलेमात्र विद्युतको प्रयोग गरिरहेका छन् । स्थानीय स्तरमा उत्पादन भएको विद्युतको आपूर्ति नभएको अवस्था छ । गत आर्थिक वर्षमा प्रदुषण नियन्त्रण तथा सरसफाइ शुल्क बापत रु. ७८५५५० राजश्व संकलन गरेको देखिन्छ ।

संभावना

नगरपालिकाले सरसफाई तथा खानेपानी र अन्य स्थानीय विद्युत उत्पादनका लागि सोलार प्रणाली तथा स्थानीय नदीबाट विद्युतको उत्पादन गरी थप व्यवस्थित गरेर स्थानीय विद्युत महशुलको संकलन समेत गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ । नगरपालिका भित्रका १४ वटा वडाहरूमा खानेपानीको आपूर्तिलाई व्यवस्थित तथा नियमित गरी राजश्वको दायरा विस्तार गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ ।

सुधारका विषयहरू

खानेपानी तथा अन्य नियमित महशुल संकलनलाई व्यवस्थित गर्न देहायअनुसारका कार्यहरू गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

- आर्थिक ऐनमा खानेपानी तथा अन्य महशुल संकलन सम्बन्धी व्यवस्था गरी महशुलको दर निर्धारणलाई परिमार्जन गरी सेवाग्राही मुखी बनाउने ।
- खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समिति र उपभोक्तासँग राय परामर्श गरी व्यवस्थित रूपमा आयोजना संचालन र राजश्व संकलनको व्यवस्था गर्ने ।
- एक घर एक धाराको वितरण अनुसार उपभोक्ता समितिलाई सकृय बनाई खानेपानी वितरण र सरसफाइलाई व्यवस्थित गर्ने ।

- स्थानीय उर्जा कर व्यवस्थित गर्न आवश्यक अध्ययन गर्ने सही बमोजिम कार्यान्वयन गर्ने ।
- विद्युत, खानेपानी र सरसफाइको उपभोक्तालाई नियमित गर्न स्वचालित प्रणालीको विकास र विस्तार गर्ने ।

परिच्छेद ४: नगरपालिकाको राजस्व परिचालनको अवस्था र संस्थागत क्षमता

यस खण्डमा नगरपालिकाले राजस्व परिचालनमा गरेको प्रयास र आन्तरिक राजस्व संकलनको अवस्थाको संक्षिप्त विश्लेषण गरिएको छ । यस विश्लेषणले राजस्व परिचालनको लागि नगरपालिकाको संस्थागत क्षमता सुधार गर्न आवश्यक कार्यहरू पहिचान गर्न मद्दत गर्नेछ ।

४.१ राजस्व परिचालन नीति

नगरपालिकाका लागि राजस्व परिचालन नीति र कानून निर्माणमा परामर्श गर्न कार्यपालिकाबाट उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा ३ सदस्यीय राजस्व परामर्श समिति गठन गरिएको छ । समितिले राजस्व स्रोत, दायरा र दरहरूमा पनि परामर्श गर्छ, र राजस्व अनुमान र अनुमानहरू तयार गर्दछ ।

तालिका ४.१. नगरपालिकाको राजस्व परामर्श समिति

क्र.स.	नाम थर	पद	समिति (जिम्मेवारी)
१	श्री बिमल कुमार पुन	उप-प्रमुख	संयोजक
२	श्री मोहन प्रकाश गिरी	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
३	श्री नरेन्द्र विष्ट	लेखा अधिकृत	सदस्य सचिव

समिति गठन भएपछि राजस्व परामर्श समितिले राजस्व परिचालनको स्रोत, दायरा, दर र नीतिबारे अध्ययन र छलफल गरेको थियो । त्यसपछि समितिले नगर कार्यपालिकामार्फत सभामा आफ्नो निष्कर्ष पेस गरेको थियो ।

संवैधानिक र कानुनी व्यवस्थाका आधारमा राजस्व परामर्श समितिले सिफारिस गरेको राजस्व संकलन, दायरा र दर लगायतका आर्थिक ऐन नगरसभाले पारित गरेको हो । नगरपालिकाले छुट्टै राजस्व परिचालन नीति नबनाएको भए पनि नगरसभाबाट स्वीकृत हालको नीति कार्यक्रममा स्थानीय राजस्व परिचालनका पदाधिकारी र नगरपालिकाका कर्मचारीलाई तालिम, अभिमुखीकरणलगायत राजस्व अभिवृद्धिसम्बन्धी अभियानसहितको व्यवस्था गरिएको छ । आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा कुल अनुमानित राजस्व संकलन रु. ४,६५,००,०००/- (अक्षरूपी रु. चार करोड पैसट्टी हजारमात्र) अनुमान गरिएको छ ।

चालु आर्थिक २०८०/८१ वर्षको राजस्व सम्बन्धी निम्न नीति तथा कार्यक्रमको रूपरेखा प्रस्तुत गरिएको छ ।

- ✓ आन्तरिक कर र गैरकर राजस्वको व्यवस्थापन गर्दै नागरिकलाई करको छातामा ल्याउन कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । करदाता पहिचान कार्यक्रम मार्फत सबैभन्दा बढी कर योगदान गर्ने व्यवसायीहरूलाई विशेष सम्मान गरिनेछ ।
- ✓ निर्वाचित पदाधिकारी, कर्मचारी, समितिका पदाधिकारी र राजस्व वृद्धिमा संलग्न सरोकारवालाहरूलाई तालिम तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- ✓ करदाता शिक्षा, दस्तुर, सेवा शुल्क, सडकलन प्रक्रिया र नगरपालिकाले दिएको छुट्टाबारे जानकारी गराउन अभियान सञ्चालन गरिनेछ ।
- ✓ करको दरहरू, व्यापार प्रतिनिधिहरू र सरोकारवालाहरूसँगको परामर्शमा निर्धारण गरिनेछ ।
- ✓ एकीकृत सुचना व्यवस्थापन प्रणाली स्थापना र सञ्चालन मार्फत कर प्रशासनलाई आधुनिकीकरण गरिनेछ ।
- ✓ स्थानीय कानून र प्रक्रियाहरू राजस्वको प्रभावकारी उपयोग सुनिश्चित गर्न स्थानीय कानून, नियम र कार्यविधिको विकास गरिनेछ ।
- ✓ संस्थागत विकासको लागि स्थानीय राजस्व परिचालन प्राथमिक रणनीति हुनेछ ।
- ✓ स्थानीय सेवाग्राहीको संलग्नतामा जनश्रमदान र श्रमसहभागिता मार्फत साना तथा कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ ।

४.२. विगतको आय परिचालनको अवस्था

नगर पालिकाको विगत ३ वर्षको आय परिचालनको अवस्था र चालु आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को लागि प्रस्ताव गरिएको प्रस्थावित आर्थिक राजस्वको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ४.२. नगरपालिकाको विगत ३ आर्थिक वर्ष र चालु आर्थिक वर्षको वास्तविक आन्तरिक आयको अवस्था

ब.सि.न.	बजेट शिर्षक	आ.व.२०७७/७८	आ.व.२०७८/७९	आ.व.२०७९/८०	आ.व.२०८०/८१ ^{*३}
---------	-------------	-------------	-------------	-------------	---------------------------

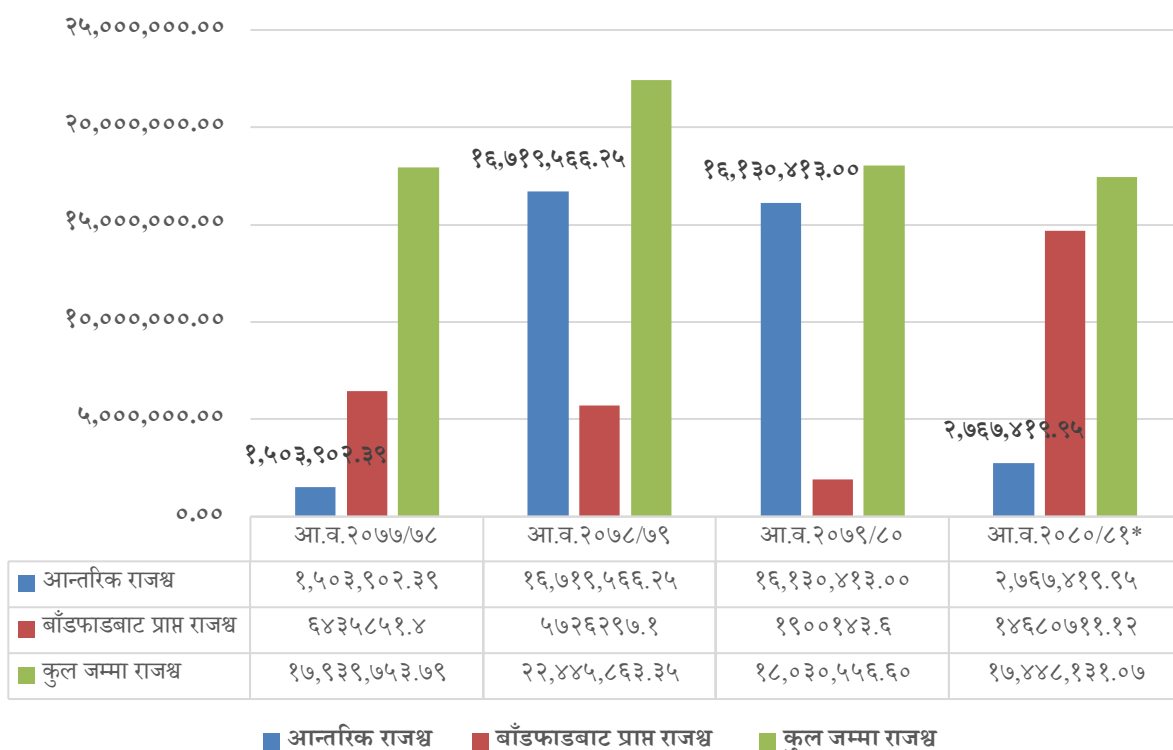
^३ *चालु आर्थिक वर्ष २०८०/८१को फाल्गुन सम्मको वास्तविक आयको अवस्था

११६९१	सम्पत्ति कर	२२३०४०९	१७१८६७९	१९४२०८२	२४८१२६.५९
१४१११	भूमि मालपोत कर	०	०	०	५९८२९७.५७
१४११२	घर बहाल कर	२१६७०५४.२५	२१२४४७९.४५	२९१९७२८	१९५७०९.६८
१४२२१	न्यायिक दस्तुर	८४००	७८००	६५००	१४००
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी	०	०	०	५०००
१४२२४	परिक्षा तथा आवेदन शुल्क	१२१९००	७०००	५६१००	५०००
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	२२३०३८४	३२४२२३१	५१५६३०१	६१५३२५
१४४२२	नक्सा पास दस्तुर	८४०२१०	१२८०७५३	१०३१४०६	१६९७५१
१४२४३	सिफारिस दस्तुर	३१९६००.०२	६८२७०	१५१३९०	१७६८०५.११
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	५०८००	३३८००	२६०४०	८८००
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	०	०	०	१५०००
१४२५३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	१४७९४६५	१८७३८५८	२४८२६७२	११०५५०
१४२५४	रेडियो एफएम संचालन दस्तुर	०	०	०	०
१४३११	दण्ड जरिवाना जफत	३१८००	०	०	०
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड जरिमाना जफत	४२४५०	११८०००	१९६३८४	२४०००
१४५२१	प्रदुशन नियन्त्रण सरसफाई	४९४७३०	७२६४५०	७८५५५०	४३९००
१४५३१	सरकारी सम्पत्ति विक्री	०	०	०	०
१४५२९	अन्य राजश्व	१३१३२४०.१२	६०७३४६	१०५२११०	४४२७५
	अन्य कर	०	१६८७४८	२००	
	पर्यटन शुल्क	०	०	०	
	अन्य स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी	०	०	०	
१४६११	व्यवसाय कर	०	०	०	५०५४८०
१५१११	बेरुजू	१७३४६०	४७४२१५२.८	३२३९५३	०
	आन्तरिक राजश्व जम्मा	१,५०३,९०२.३९	१६,७१९,५६६.२५	१६,१३०,४१३.००	२,७६७,४१९.९५
	बाँडफाडबाट प्राप्त राजश्व	०	०	०	१४५७३३६०.१२
	घर जग्गा रजिष्ट्र शुल्क	४९०४६६०.४	३८३६३९३.१	०	१०७३५१
	प्राकृतिक स्रोत निकासी कर	१५३११९१	१८८९९०४	१९००१४३.६	०
	बाँडफाडबाट प्राप्त राजश्व जम्मा	६४३५८५१.४	५७२६२९७.१	१९००१४३.६	१४६८०७११.१२

कुल जम्मा राजश्व	१७,९३९,७५३.७९	२२,४४५,८६३.३५	१८,०३०,५५६.६०	१७,४४८,१३१.०७
------------------	---------------	---------------	---------------	---------------

मुसिकोट नगरपालिकाको विगत ३ आर्थिक वर्ष र चालु आर्थिक वर्षको आयको अवस्थालाई संक्षिप्तरूपमा तलको ग्राफमा देखाइएको छ ।

रेखाचित्र ४.१. नगरपालिकाको आन्तरिक राजश्वको अवस्था

चालु आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को ९ महिनाको अवधिमा आन्तरिक राजश्व जम्मा रु.२७ लाख ६७ हजारमात्र उठेको अवस्था छ । गत ३ वर्षको अवस्था आ.व. २०७७/७८मा जम्मा १५ लाखमात्र उठेको देखिन्छ भने आ.व. २०७८/७९ र आ.व.२०७९/८०मा क्रमश १ करोड ६७ लाख र १ करोड ६१ लाख आन्तरिक राजश्व संकलन भएको देखिन्छ । विगतको अवस्थालाई हेर्दा नगरपालिकाको सबै भन्दा बढी आन्तरिक राजश्वमा योगदान गर्ने क्षेत्रहरु क्रमश अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क, घरबहाल कर, व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दर्ता दस्तुर, सम्पत्ति कर, नक्सा पास दस्तुर र प्रदुशन नियन्त्रण शुल्क रहेको देखिन्छ । अन्य क्षेत्रको योगदान न्युन रहेको छ । यसले नगरपालिकाको राजश्वमा योदानगर्ने क्षेत्र परम्परागत नै रहेको देखिन्छ ।

४.३. आय संकलनको संस्थागत व्यवस्था तथा क्षमता

वास्तवमा नगरपालिकाको सांगठनिक संरचना प्रशासन शाखा अन्तर्गत राजस्व इकाईको व्यवस्था भए पनि वडा कार्यालय र आर्थिक प्रशासन शाखाले राजस्व सम्बन्धी अधिकांश काम सम्हालछन् । कुराकानीका अनुसार घटनास्थलमा गरिएको अवलोकन र प्राप्त जानकारी अनुसार हाल नगरपालिकाको राजस्व संकलनको अवस्था निम्न रहेको छ:

- ✓ प्रशासन शाखा अन्तर्गत राजस्व एकाइका रूपमा राजस्व शाखा भए पनि राजस्व प्रशासनसँग सम्बन्धित सामान्य काम अन्य शाखाका कर्मचारीहरूमार्फत हुने गरेको छ ।
- ✓ राजस्व प्रशासनसँग सम्बन्धित कामको लिखित जिम्मेवारीविना वित्तीय प्रशासन र प्रशासन शाखाका कर्मचारीले काम गरिरहेका छन्
- ✓ आर्थिक ऐन बाहेक राजस्व संकलन र व्यवस्थापनका लागि नियम र कार्यविधि तर्जुमा र स्वीकृत भएको छैन ।
- ✓ राजस्व प्रशासन सम्बन्धी कामको लागि सफ्टवेयर विकास र सञ्चालन छैन ।
- ✓ वडा कार्यालय र नगरपालिका कार्यालयमा करदाताबाट राजस्व संकलन गर्ने कार्य ।
- ✓ वडा कार्यालयबाट नियमित रूपमा सङ्कलन हुने राजस्व बैंकमा जम्मा भई वित्तीय प्रशासन शाखामा खाता बुझाउने र टाइटल क्षेत्रगत दस्तावेजिकरण भएको छैन ।
- ✓ कर रसिदहरू व्यवस्थित तरिकाले दाखिल गरिएको छैन ।
- ✓ वडा कार्यालयबाट संकलन भएको रकम नगदमा नगरकार्यपालिकामा पठाइन्छ वा बैंकमा जम्मा गरी भाउचर बुझाइन्छ ।
- ✓ वडा कार्यालयबाट मासिक रूपमा प्राप्त हुने रकमको विवरण सहितको लेखा शाखामा बैंकको भाउचर पेश नगर्ने ।
- ✓ राजस्व असुलीको प्रष्ट कार्यविधि नहुँदा राजस्व संकलन गर्दा शीर्षक छनोटमा अन्योल छ ।
- ✓ राजस्व संकलनको जिम्मेवारी लिएर काम गर्ने कर्मचारीहरूलाई तालिम र अभिमुखीकरणको

४.४. राजस्व परिचालनका चुनौतीहरू

भौगोलिक अवस्था, सीमित पूर्वाधार, न्यून आर्थिक गतिविधि र संस्थागत क्षमताको कमीका कारण नगरपालिकाले राजस्व परिचालनमा महत्वपूर्ण चुनौतीहरूको सामना गरिरहेको छ । यी चुनौतिहरूले सम्भावित राजस्व अधिकारको कम प्रयोग, कानूनी ढाँचा, संस्थागत संयन्त्र, सूचना प्रणाली, र निर्वाचित अधिकारीहरू बीचको तत्परता र प्रतिबद्धताको कमीबाट उत्पन्न हुने परिणाम हो । यी समस्याहरूलाई सम्बोधन गर्न र आन्तरिक राजस्व परिचालन बढाउन, निम्न कार्यहरू सिफारिस गर्न सकिन्छ:

क. बलियो राजस्व प्रशासन संगठन स्थापना

राजस्व परिचालन क्षमता अभिवृद्धि गर्न नगरपालिकाले आफ्नो राजस्व प्रशासन संगठन विस्तार, प्रणाली सुधार र क्षमता निर्माणलाई प्राथमिकता दिनुपर्छ । यसमा भौतिक पूर्वाधारको विकास, दक्ष जनशक्ति भर्ना, सीप अभिवृद्धि र दक्षताका लागि तालिम प्रदान गर्ने, आवश्यक कानून र प्रक्रियाहरू तर्जुमा गर्ने र सूचना तथा अभिलेख राख्ने प्रणालीको अभिवृद्धि समावेश छ । राजस्व संकलन क्षमता बढाउनका लागि वडा कार्यालयहरू विस्तारित संगठनात्मक संरचना, भौतिक सुविधा र प्रविधिले सुसज्जित हुनुपर्छ ।

ख. आन्तरिक राजस्व परिचालन नीति र प्रक्रियाहरू

नगरपालिकाले सान्दर्भिक नीति, कानून र संवैधानिक प्रावधानहरूसँग मिलाएर बृहत राजस्व सङ्कलन प्रक्रियाहरू विकास गर्न आवश्यक छ । यी प्रक्रियाहरूले स्थानीय राजस्व स्रोतहरू, सङ्कलन विधिहरू, रिपोर्टिङ ढाँचाहरू, नगद निक्षेप व्यवस्था, अभिलेख व्यवस्थापन, र अनुगमन प्रोटोकलहरू, पारदर्शिता र राजस्व परिचालनमा दक्षता सुनिश्चित गर्न रूपरेखा गर्नुपर्छ ।

ग. राजस्व प्राधिकरण, सम्भाव्यता अध्ययन, दर निर्धारण, र जनचेतना

कानूनी ढाँचा अनुसार, नगरपालिकाले स्थानीय सरोकारवालाहरूसँग परामर्श र स्थानीय राजस्व स्रोतहरू र परिचालन सम्भाव्यतालाई विचार गरी उपयुक्त राजस्व दरहरू निर्धारण गर्नुपर्छ । यसले जनचेतना र कर अभिवृद्धि गर्न कर शिक्षा कार्यक्रमहरू, मिडिया च्यानलहरू र सामाजिक सञ्जालहरू मार्फत करका दरहरू, सङ्कलन विधिहरू, छुटहरू, र जरिवानाहरू सहित कर सम्बन्धी जानकारीहरू सार्वजनिक गर्नुपर्छ ।

घ. सांख्यिकीय अभिलेख राख्ने

स्थानीय राजस्व स्रोतहरू, जस्तै सम्पत्ति, व्यवसाय, पूर्वाधार, र सेवाहरूको अद्यावधिक रेकर्डहरू, प्रभावकारी राजस्व उपयोगको लागि महत्त्वपूर्ण छ । अद्यावधिक गरिएका अभिलेखमा आधारित राजस्व नीति तर्जुमा, प्रभावकारी सङ्कलन रणनीतिहरू लागू गर्ने र अभिलेख व्यवस्थापन, नियन्त्रण र अनुगमन संयन्त्रलाई अभिवृद्धि गर्नु राजस्वको अधिकतम उपयोगका लागि आवश्यक छ ।

ड. समन्वय संयन्त्र

राजस्व नीति तर्जुमा गर्न, सम्भाव्यता अध्ययन गर्न, दर निर्धारण गर्न र सङ्कलन विधिहरू परिभाषित गर्नका लागि नगरपालिकाभित्र प्रभावकारी समन्वय संयन्त्र स्थापना गर्नु महत्त्वपूर्ण हुन्छ । यसमा राजस्व परामर्श समितिलाई सक्रिय र सशक्तिकरण, राजस्व संकलनमा वडा समितिहरूको भूमिका स्पष्ट गर्ने, वडा र राजस्व शाखाहरू बीच निरन्तर अन्तरक्रिया र समन्वयलाई बढावा दिने, र राजस्व बाँडफाँडको छलफलका लागि उच्च सरकारी तह र छिमेकी स्थानीय निकायहरूसँग संवादमा संलग्न हुने समावेश छ ।

च. चुहावट नियन्त्रण, पारदर्शिता र जवाफदेहिता

राजस्व चुहावट नियन्त्रण गर्ने नीतिहरू कार्यान्वयन गर्ने, सङ्कलन प्रक्रियाको अनुगमन, नियमित आम्दानी र व्यय विवरणहरू मार्फत पारदर्शिता र जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्ने, करदाताहरूसँग संलग्न गराउने, प्रविधि र सामाजिक सञ्जालहरू मार्फत सूचना प्रवाहलाई सहज बनाउन राजस्व अखण्डता कायम राख्न आवश्यक छ ।

छ. राजस्व अधिकार अनुकूलन

स्थानीय तहमा विद्यमान राजस्व अधिकारका बाबजुद अधिकारीहरूबीच सहमति, स्रोत परिचालन कार्य योजना, नीति तर्जुमा र सरोकारवालाको सहभागिताबाट ती अधिकारको पूर्ण उपयोग गर्न आवश्यक छ । यसमा राजस्व परामर्श समितिहरू सक्रिय गर्ने, सरोकारवालाहरूसँग स्रोत आधार र विधिहरूबारे छलफल गर्ने, र राजस्व अधिकार र उपयोग रणनीतिहरूको बारेमा चेतना जगाउने समावेश छ ।

ज. उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगानी

दिगो राजस्व बृद्धिको लागि योजना प्रक्रियाको क्रममा उत्पादनशील र आयआर्जन गर्ने क्षेत्रमा लगानीलाई प्राथमिकता दिनु महत्त्वपूर्ण छ । यसले पर्यटन पूर्वाधार, लघु तथा साना जलविद्युत आयोजना,

व्यावसायिक उद्यम, बजार पूर्वाधार र स्थानीय स्तरमा आर्थिक गतिविधि र राजस्व आर्जनमा योगदान पुर्याउने अन्य आयोजनाको विकासमा केन्द्रित छ ।

परिच्छेद ५: राजस्व सुधार कार्ययोजना

यस खण्डले नगरपालिकामा आन्तरिक स्रोत परिचालन र राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गर्दछ । अध्ययनको निष्कर्ष र सहभागितामूलक छलफलको विश्लेषण गरी योजना तयार गरिएको हो । नगर कार्यपालिकाबाट यस कार्य योजनाको स्वीकृति र कार्यान्वयनको अपेक्षा गरिएको छ ।

५.१. मुसिकोट नगरपालिकाको राजस्व सुधार योजना

मुसिकोट नगरपालिका भित्र राजस्व सुधार रणनीति विकास गर्न अभिमुखीकरण र कार्य योजना तर्जुमा केन्द्रित कार्यशाला सम्पन्न भयो । मुसिकोट नगरपालिकाको आयोजना तथा वाइड रेन्ज इन्जिनियरिङ सोलुसनको सहयोगमा सञ्चालन भएको उक्त कार्यशालामा नगरपालिकाका प्रमुख, उपप्रमुख, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, कार्यकारी सदस्य, वडा कर्मचारी लगायत प्रमुख सरोकारवालाहरूको सहभागिता रहेको थियो ।

स्थानीय राजस्व सम्बन्धी अवधारणा, राजस्व अधिकार र कार्ययोजना तर्जुमाको उद्देश्य र तर्जुमा सम्बन्धी

अभिमुखीकरण पश्चात तीन वटा विषय क्षेत्रगत रूपमा सहभागितामूलक छलफल गरी राजस्व सुधारको मस्यौदा कार्ययोजना तयार तथा प्रस्तुत गरिएको थियो । अध्ययनको लागि संकलित तथ्याङ्क तथा विवरण र विश्लेषणबाट प्राप्त सूचना एवं नतिजाहरूलाई समेत समावेश गरी देहायअनुसार गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना मस्यौदा तयार गरिएको छ । यस कार्ययोजनामा तय गरिएका क्रियाकलापहरूलाई विषयगत रूपमा देहायबमोजिमका क्षेत्रमा विभाजन गरिएको छ :

क. कर राजस्व सुधार योजना

ख. गैर-कर राजस्व सुधार योजना

ग. राजस्व प्रशासन सुधार

क. कर राजस्व सुधार योजना

क्र.स.	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समय सीमा	जिम्मेवारी
१.	भूमि (मालपोत) कर		
१.१	भूमिकर वृहत संकलनका लागि कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ।		राजस्व परामर्श समिति
१.२	कर दरहरू निर्धारण र अद्यावधिक गर्ने (जग्गाको उपयोग र मूल्यको आधारमा)	२०८१ साउन मसान्तसम्म	राजस्व परामर्श समिति
१.३	कर दरहरू, सङ्कलन विधिहरू, छुटहरू, र दण्डहरू सम्बन्धी छलफलमा करदाताहरूलाई संलग्न गर्ने ।	२०८१ भदौ मसान्त सम्म	नरपालिका र वडा कार्यालयहरू
१.४	मालपोत तिर्ने करदाताको लगत तयार गर्ने ।	२०८१ भदौ मसान्त सम्म	नगरपालिका र वडा कार्यालयहरू
१.५	मालपोत र सम्पत्ति कर प्रणालीको संयोजनको व्यवस्था गर्ने जसले गर्दा करदाताले एकै पटकमा तिर्न मिल्ने गरी व्यवस्था गर्ने ।	आव २०८१/८२ देखि	राजस्व शाखा
२.	सम्पत्ति कर		
२.१	करदातासँग सम्पत्ति करबारेमा कुरा गर्दै उनीहरूको जग्गा, घर, भवन, व्यवसाय, र घर जग्गा सम्पत्तिहरूबारे विस्तृत जानकारी सङ्कलन गरी उनीहरूको विवरण अद्यावधिक गर्ने ।	२०८१ मंसिर मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखा र वडा समिति
२.२	करदाता, कर्मचारी र जनप्रतिनिधिहरूका लागि अभिमुखीकरण पाठ्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।	२०८१ असार मसान्त सम्म	नगरपालिका र राजस्व परामर्श समिति
२.३	स्थानीय बासिन्दाहरूको सम्पत्तिको जानकारी सङ्कलन र कम्प्युटर प्रणालीमा अद्यावधिक गर्ने ।	वार्षिक रुपमा	राजस्व परामर्श समिति र नगर कार्यपालिका
२.४	सम्पत्ति कर व्यवस्थापन प्रक्रिया सिर्जना गर्ने, अनुमोदन गर्ने र लागू गर्ने	२०८१ असार	राजस्व परामर्श समिति र

	।	मसान्त	नगरपालिका
२.५	आर्थिक ऐन परिमार्जन गरी सम्पत्ति मूल्याङ्कन दिशानिर्देश र कर दरहरू समावेश गर्ने ।	२०८१ असार मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति र नगर कार्यपालिका
२.६	नगरपालिका बासीको सम्पत्ति विवरण प्रोफाइल तयार गर्ने ।	आ.व. २०८१ /८२ देखि	नगरपालिका र वडा कार्यालयहरू
३.	घर बहाल कर		
३.१	नगर पालिका बासीहरूको सम्पत्तिको विवरण तयार गर्ने र उपयोगको अवस्थालाई अध्यावधिक गर्ने ।	आ.व. २०८१ /८२ देखि	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, वडा कार्यालयहरू र राजश्व शाखा
३.२	संरचनाको प्रकृति र स्थानको आधारमा, न्यूनतम एकाइ मूल्य निश्चित छ वा छैन पहिचान गर्ने ।	२०८१ फाल्गुन मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र वडा कार्यालय
३.३	घरजग्गा करको दरलाई जाँच्ने र समायोजन गर्ने, र वित्तीय कानूनको सङ्कलन संयन्त्रलाई थप स्पष्ट बनाउने ।	२०८१ जेठ मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र वडा कार्यालय
४.	व्यवसाय कर		
४.१	लेनदेन र लगानीको आधारमा विवरण र वर्गीकरण निर्धारण र अद्यावधिक गर्न सामाजिक कार्यकर्ता, निजामति कर्मचारी, नेताहरू, र स्थानीय व्यापारीहरूसँगको सहकार्य गर्ने ।	निरन्तर	राजस्व परामर्श समिति र नगर कार्यपालिका
४.२	कर सङ्कलन प्रक्रिया, व्यवसाय दर्ता र नवीकरणको लागि प्रणालीको निरीक्षण गर्न व्यवसाय कर प्रशासन प्रक्रियाहरू सिर्जना गरी अभ्यासमा राख्न ।	निरन्तर	राजस्व परामर्श समिति र नगर कार्यपालिका
४.३	वर्गीकरण अनुसार व्यवसाय कर दरहरू परिवर्तन गरी वित्त ऐन परिमार्जन गर्ने ।	निरन्तर	राजस्व परामर्श समिति र नगर कार्यपालिका
४.४	नगरपालिका क्षेत्रमा व्यवसाय र सञ्चालन प्रेरक घटनाहरू राख्न र	निरन्तर	राजस्व परामर्श समिति र नगर

	कम्पनी सञ्चालन प्रचार व्यापक रूपमा फैलाउन इजाजतपत्र प्राप्त ।		कार्यपालिका
४.५	आन्तरिक राजस्व कार्यालय, घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय, उद्योग वाणिज्य संघ, र अन्य सम्बन्धित पक्षहरूसँग नियमित रूपमा व्यवस्थित रूपमा समन्वय गर्ने ।	निरन्तर	राजस्व परामर्श समिति र नगर कार्यपालिका
५.	जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर		
५.१	उपलब्ध जडिबुटी र कवाडी उत्पादनहरू पहिचान गर्ने, व्यवसायीको जानकारी सङ्कलन गर्ने र चलिरहेको दरको अनुसन्धान गरी मूल्य निर्धारण गर्ने ।	निरन्तर	राजस्व परामर्श समिति र नगर कार्यपालिका
५.२	थोक बिक्रेता, प्रोसेसर र डिलरहरूसँग समन्वय गरी बजारीकरण र समन्वय गर्ने ।	निरन्तर	राजस्व परामर्श समिति र नगर कार्यपालिका
५.३	जडीबुटी र कावडीबाट बनाइएका वस्तुमा करको दर र असुलीको प्रक्रियालाई आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।	निरन्तर	राजस्व परामर्श समिति र नगर कार्यपालिका
६.	विज्ञान कर		
६.१	सम्भावित ग्राहकहरू, व्यवसाय प्रतिनिधि र विज्ञापन एजेन्सीहरू छलफल गर्ने ।	निरन्तर	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति र नगर सभा
६.२	नगरपालिकामा राखिएका विज्ञापनहरूको प्रकार, स्थिति र सामग्री पहिचान गर्न र सान्दर्भिक जानकारी सङ्कलन गर्ने ।	निरन्तर	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति र नगर सभा
६.३	आर्थिक ऐनले विज्ञापन कर उठाउने कार्यविधिलाई पनि परिमार्जन गर्ने ।	निरन्तर	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति र नगर सभा

ख. गैर कर राजश्व सुधार योजना

क्र.स.	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समय सीमा	जिम्मेवारी
१.	खनिज वस्तुहरूको बिक्री र निर्यात शुल्क (ढुङ्गा बालुवा र माटो आदि) कर		
१.१	स्थानीय जनतालाई ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवा संकलन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय मूल्याङ्कन (EAI) को नतिजाको जानकारी उपलब्ध गराउने ।	निरन्तर	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वडा समिति राजश्व परामर्श समिति र नगरसभा
१.२	चालु आर्थिक वर्षको अभ्यास र अनुभवका साथै प्रारम्भिक वातावरणीय मूल्याङ्कन (EAI) को नतिजालाई ध्यानमा राखी बिक्री दर निर्धारण गरी नगरपालिकाको आर्थिक ऐनमा व्यवस्थित गर्ने ।	निरन्तर	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वडा समिति राजश्व परामर्श समिति र नगरसभा
१.३	प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण भक्ष् प्रतिवेदन अनुसार घाटगढीमा बिक्री तथा निकासी प्रणालीसँग ठेक्का प्रक्रियाबाट शुल्क उठाउने व्यवस्था मिलाउने, यदि आवश्यक छ भने, निक्षेपबाट संकलन गर्ने ।	निरन्तर	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वडा समिति राजश्व परामर्श समिति र नगरसभा
१.४	बालुवा, गिट्टी र ढुङ्गा मात्र घाटगढीबाट संकलन, बिक्री र अनुगमन गर्ने ।	निरन्तर	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वडा समिति राजश्व परामर्श समिति र नगरसभा
१.५	आर्थिक ऐन नियमहरूको उल्लङ्घन गरी सामानहरू निकासी र बिक्रीको गरिएको पाइएमा जरिवाना लगाउने ।	निरन्तर	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वडा समिति राजश्व परामर्श समिति र नगरसभा
१.६	सामुदायिक वन प्रयोगकर्ता समूहहरूलाई सहयोग गर्ने र सामुदायिक वनबाट वन उत्पादनहरूको बिक्री र प्रयोग सम्बन्धी कार्य योजनाहरू	निरन्तर	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वडा समिति राजश्व परामर्श समिति र

	अवलम्बन गर्न प्रक्रियाहरू तयार पार्ने ।		नगरसभा
२	वहाल विटौरी शुल्क		
२.१	नगरपालिका क्षेत्रका प्रमुख बजार तथा गाउँमा सार्वजनिक जग्गामा निर्माण भएका घर तथा भवनको जानकारी सङ्कलन र मर्मत सम्भार गर्ने ।	निरन्तर	नगर कार्यपालिका वडा समिति र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
२.२	सार्वजनिक र सरकारी जग्गा बारे जानकारी संकलन गर्ने, तिनीहरूको प्रयोगकर्ता पहिचान गर्ने ।	निरन्तर	नगर कार्यपालिका वडा समिति र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
२.३	सम्बन्धित पक्षहरूसँग छलफल र छलफल पछि वहाल विटौरी शुल्क अद्यावधिक गर्ने ।	निरन्तर	नगर कार्यपालिका वडा समिति र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
२.४	वहाल विटौरी शुल्क दर र असुली संयन्त्रलाई परिमार्जन गरी आर्थिक ऐन संशोधन गर्ने ।	निरन्तर	नगर कार्यपालिका वडा समिति र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
३.	पार्किङ शुल्क		
३.१	दुर्गम बस्तीहरू बीच सम्पर्क स्थापित निर्माण गरेर र तिनीहरू भित्रका मुख्य मार्गहरू स्तर उन्नती गरेर व्यवस्थित ट्राफिक सञ्चालनहरू नियमित गर्ने ।	निरन्तर	नगरपालिका योजना तथा प्राविधिक शाखा
३.२	पार्किङ सेवा प्रदान गर्न ट्राफिक व्यवस्थापन गरिएको व्यस्त स्थानहरूमा पार्किङ स्थलहरू निर्माण गर्ने ।	निरन्तर	नगरपालिका योजना तथा प्राविधिक शाखा
३.३	नगरसभाबाट गाडीका प्रकारका आधारमा पार्किङ शुल्क दर निर्धारण गर्ने ।	निरन्तर	नगरपालिका योजना तथा प्राविधिक शाखा
३.४	यातायात सञ्चालकहरूलाई पार्किङ स्थल, सेवा, र टोल शुल्क को बारे अभिमुखिकरण गर्ने ।	निरन्तर	नगरपालिका योजना तथा प्राविधिक शाखा

४.	दर्ता तथा अनुमति दस्तुर		
४.१	“घ” श्रेणी अनुबंध लाइसेन्स, स्कूल स्थापना, व्यवसायहरू, एमएम रेडियो स्टेशनहरू, इत्यादिका लागि स्थानीय दर्ता प्रक्रिया सिर्जना गर्ने ।	निरन्तर	राजस्व परामर्श समित नगरसभा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
४.२	नयाँ व्यवसाय सुरु गर्नु अघि वा व्यवस्थित व्यवसाय विस्तार गर्नु अघि, नगरपालिकाले स्वीकृति र नवीकरणको लागि आवश्यक प्रक्रियाहरू बनाउने ।	निरन्तर	राजस्व परामर्श समित नगरसभा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
४.३	अनुमति बिना काम गर्ने कम्पनीहरूलाई नियन्त्रण तथा दण्ड सजाय गर्ने ।	निरन्तर	राजस्व परामर्श समित नगरसभा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
५.	नक्सा पास दस्तुर		
५.१	आर्थिक ऐनमा नगरपालिका गठन हुनुअघि निर्माण भएका घरहरूको अभिलेखीकरणका लागि नक्सा पास शुल्क दर तोकिने ।	निरन्तर	राजस्व परामर्श समित नगरसभा प्राविधिक शाखा
५.२	नगरपालिकाको भवन निर्माण मापदण्ड लगायतका नियमहरू निर्माण र अवलम्बन गर्ने ।	निरन्तर	राजस्व परामर्श समित नगरसभा प्राविधिक शाखा
५.३	भवन निर्माण मापदण्ड र कानूनको पालना गरी संरचना निर्माण गरिएको हो वा होइन, भन्ने विषयको बारे निरन्तर अनुगमन गर्ने ।	निरन्तर	राजस्व परामर्श समित नगरसभा प्राविधिक शाखा
५.४	महसुल दरको गणना र भवनको भुइँ, संरचना र प्रकारका आधारमा समयसापेक्ष परिमार्जन गर्ने	निरन्तर	राजस्व परामर्श समित नगरसभा प्राविधिक शाखा
६.	प्रमाणीकृत दस्तुरहरू		
६.१	नेपाल सरकारले अख्तियारी दिएको वर्गीकरण बमोजिम महसुल दर परिवर्तन गरी आर्थिक ऐन परिमार्जन गर्ने ।	निरन्तर	राजस्व परामर्श समिति नगरसभा र सम्बन्धित शाखाहरू
६.२	सिफारिस एवं प्रमाणीकरण गर्न पूर्व दस्तुर तिरे नतिरे को यकिन गर्ने ।	२०८१ असारसम्म	राजस्व परामर्श समिति नगरसभा र सम्बन्धित शाखाहरू

६.३	वार्डबाट प्राप्त भएका कार्यहरूको शीर्षक दस्तावेजीकरण गरेर जानकारी सङ्कलन गर्ने ।	निरन्तर	प्रमुख प्रशासकिइ अधिकृत वडा कार्यालयहरू
६.४	सेवा शुल्कको निश्चित प्रतिशत न्यायिक समितिले लिनको लागि वित्तीय ऐनमा समावेश गरिनेछ ।	२०८१ असार	प्रमुख प्रशासकिइ अधिकृत वडा कार्यालयहरू
७.	पर्यटन सेवा शुल्क		
७.१	आर्थिक ऐनको शुल्क तालिका पर्यटन शुल्कहरू सङ्कलन समावेश गरिनेछ ।	निरन्तर	राजश्व परामर्श समित नगर सभा
७.२	लोकप्रिय पर्यटकीय गन्तव्यको सम्भावनालाई ध्यानमा राख्दै पूर्वाधार विकास गर्ने ।	निरन्तर	नगरपालिका कार्यालय र सभा
७.३	आकर्षक पर्यटक गन्तव्यहरू र पूजा स्थलहरू प्रवर्द्धन गर्ने ।	निरन्तर	नगरपालिका कार्यालय र वडा
७.४	सार्वजनिक तथा निजी साझेदारीको अवधारणा अनुरूप पर्यटन शुल्क असुली प्रक्रिया तय गर्ने ।	निरन्तर	नगरपालिका कार्यालय र वडा
८.	विद्युत र खानेपानी महशुल		
८.१	आर्थिक ऐन बमोजिम खानेपानी महसुल उठाउने व्यवस्था मिलाएर पानीको महसुल दर निर्धारण गर्ने ।	२०८२ बैशाखसम्म	राजश्व परामर्श समित नगर सभा
८.२	उपभोक्ता तथा खानेपानी तथा सरसफाई समितिको परामर्शपछि विधिवत रुपमा आयोजना सञ्चालन गर्ने ।	२०८२ बैशाख सम्मा	नगर कार्यपालिका पूर्वाधार विकास शाखा
८.३	“एक घर, एक धारा” को सिद्धान्त अनुसार मिटर प्रणाली स्थापना र खानेपानी आपूर्ति परियोजना विस्तार गर्ने ।	२०८२ बैशाखसम्म	नगर कार्यपालिका पूर्वाधार विकास शाखा
८.४	नजिकैको खानेपानी आयोजनाको नियन्त्रण र व्यवस्थापन नगर सरकारले गर्नेछ ।	२०८२ असारसम्म	नगर कार्यपालिका पूर्वाधार विकास शाखा
८.५	नगर कार्यपालिका, पूर्वाधार विकास शाखाले साना जलविद्युत	२०८२ असारसम्म	नगर कार्य पालिका पूर्वाधार

	आयोजनाको मर्मत सम्भार र दिगो सञ्चालनको योजना आव २०८१/२०८२ को अन्त्यसम्म व्यवस्थित ढंगले गर्नेछ ।		विकास शाखा
८.६	स्थानीय बिजुलीको मूल्य निर्धारण नगर सभा र राजस्व परामर्श समितिले स्थानीय बिजुलीको महसुल उठाउनको लागि आर्थिक ऐन नियम लागू गरी महसुल दर निर्धारण गर्नेछ ।	२०८२ असारसम्म	राजस्व परामर्श समिति नगरसभा
८.७	निर्माण र सञ्चालन दुवै दृष्टिले नयाँ ऊर्जा उत्पादन परियोजनाहरू पहिलो प्राथमिकता दिइनेछ ।	२०८२ असारसम्म	नगर कार्यपालिका र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

ग. राजस्व प्रशासन सुधार योजना

क्र.स.	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समय सीमा	जिम्मेवारी
१.	कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था		
१.१	एकीकृत कार्यविधि, ऐन र राजस्व परिचालन सम्बन्धित कानूनी व्यवस्थालाई अध्ययन गरी सो बमोजिम सुधार गर्ने ।	२०८१ असार मसान्त	नगर कार्यपालका
१.२	आर्थिक ऐनलाई नगरपालिकाको दिर्घकालीन रणनीति र आवधिक योजनसँग सामन्जस्यता हुनेगरी व्यवस्था गर्ने ।	२०८२ जेठ समान्त	राजस्व परामर्श समिति र नगरसभा
१.३	संस्थागत क्षमता विकास र सुशासनका लागि कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।	२०८१ देखि निरन्तर	राजस्व परामर्श समिति नगरपालिका र राजस्व शाखा
२.	संकलन प्रकृत्यामा सुधार		
२.१	नगरपालिकाले छुट्टै विशिष्टकृत एकीकृत सुचाना व्यवस्थापन प्रणालीको निर्माण गरी राजस्व संकलनलाई एकीकृत प्रणालीमा राख्ने ।	२०८२ असारसम्म	राजस्व शाखा तथा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
२.२	नगरपालिकामा सबै कर र गैरकर विवरण सङ्कलनको गरी कम्प्युटरमा	२०८२ असारसम्म	राजस्व शाखा र प्रमुख प्रशासकीय

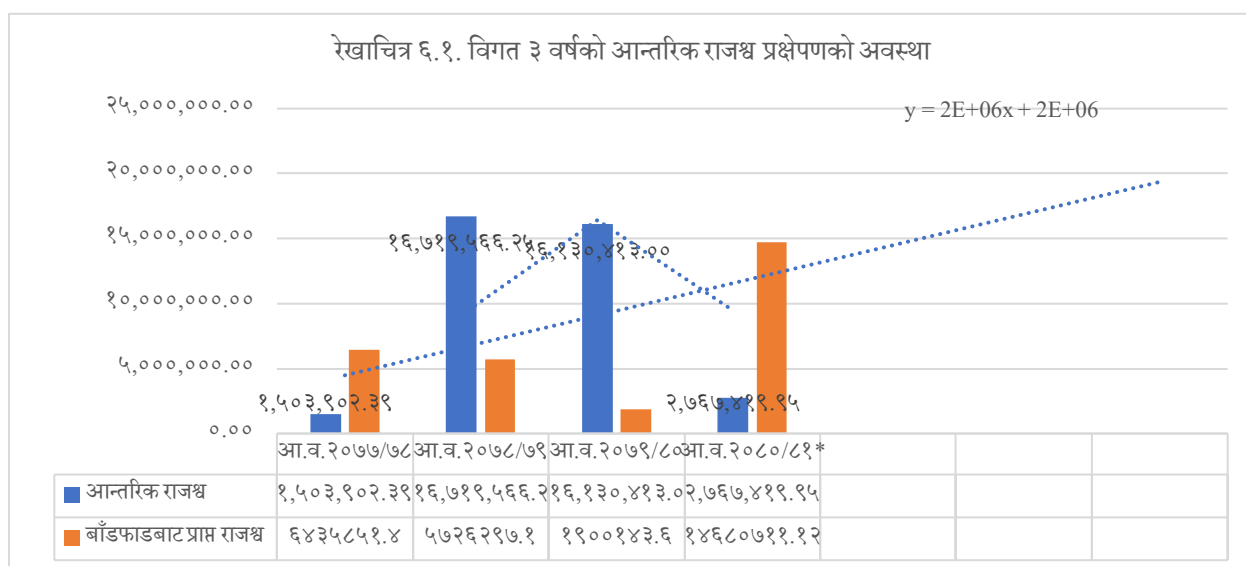
	दाखिला गर्ने ।		अधिकृत
२.३	राजश्व परामर्श समितिको नियमिति रूपमा अनुगमन तथा सुधार गर्ने ।	निरन्तर	राजश्व परामर्श समित र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
२.४	नगरपालिकाका वडा कार्यालयमा राजश्व संकलनलाई सुधार गर्ने ।	निरन्तर	राजश्व शाखा र वडा कार्यालयहरु
३.	संस्थागत व्यवस्था, भौतिक सुविधा र प्रणाली विकास		
३.१	एकै पटक कर संकलन प्रणालीका लागि एकीकृत कर प्रणालीको विकास गर्ने ।	२०८२ जेठसम्म	नगर पालिका र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
३.२	नगरपालिकाको राजश्व शाखाको क्षमता विकास गरी राजश्वको दायरा विस्तारका लागि निरन्तर अध्ययन गर्ने व्यवस्था गर्ने ।	निरन्तर	राजश्व शाखा र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
३.३	वडा कार्यालयका कर्मचारीको कार्य सम्पादनलाई अध्ययन गरी क्षमता विकास गर्ने र राजश्व संकलनलाई सुधार गर्ने ।	निरन्तर	राजश्व शाखा र वडा कार्यालय
३.४	कर्मचारी र जनप्रतिनीधिहरुलाई नगर पालिकाको राजश्व सम्बन्धि शिक्षा प्रदान गर्ने ।	निरन्तर	राजश्व शाखा र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
३.५	राजश्व संकलनलाई राजश्व मैत्री बनाउने र करदातालाई राजश्वप्रतिको दायित्वबोध गराउने ।	निरन्तर	नगरपालिका, राजश्व शाखा र वडा कार्यालय
३.६	नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेको र प्रयोग गर्ने सम्पत्ति, जग्गा तथा अन्य सम्पत्तिहरुको विवरण संकलन तथा अध्यावधिक गर्ने ।	निरन्तर	राजश्व शाखा र प्रशासन शाखा
३.७	स्थानीय राजश्व सम्बन्धी सफ्टवेयर निर्माण तथा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	निरन्तर	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र राजश्व शाखा

परिच्छेद ६: नगरपालिकाको आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा नगरपालिकाको राजस्व अधिकार, हालको आय संकलन अवस्था तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात राजस्व संकलन र व्यवस्थापनमा पार्ने प्रभाव समेतलाई मध्यनजर गर्दै आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ । नेपाल सरकारले स्वीकृत गरेको एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गिकरण र व्याख्या, आर्थिक वर्ष २०७९/८० को आधारमा आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यसबाट नगरपालिकाको आय बजेट तर्जुमा गर्न सहज हुने सहयोग पुग्नेछ ।

६.१. राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात आगामी तीन वर्ष (आ.व. २०८०/८१ देखि २०८३/८४) को लागि राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ । आयको अनुमान नगरपालिकाको राजस्व अधिकार अनुसार राजस्व संभाव्यता सुधार योजनामा प्रस्ताव गरिएका क्रियाकलापको आधारमा गरिएको छ । धेरैजसो शिर्षकहरूको आय प्रक्षेपण प्राप्त तथ्याङ्कमा आधारित गरिएको छ भने केही शिर्षकहरू आगामी वर्षहरूमा आयका क्षेत्रहरूको दायरा बढ्न गई सोबाट हुने योगदानलाई समेत मध्यनजर गरिएको छ । साथै केही शिर्षकहरूको आय प्रक्षेपण गर्दा विगतको आय बृद्धिदरलाई आधार मानिएकोछ ।

तालिका ६.१. राजस्व सुधार कार्य योजनाका आधारमा आय प्रक्षेपणका आधारहरू

राजस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	आय संभाव्यता (रु.)	आय प्रक्षेपणका आधारहरू
११३१३	सम्पत्ति कर	१९६३७२३.३३	चालु आर्थिक वर्षमा विगत ३ वर्षको औषत सम्पत्ति कर बराबर उठ्ने अनुमान गर्न सकिन्छ । प्रक्षेपणको ३ वर्षको लागि विगत ३ वर्ष र चालु आर्थिक वर्षको अनुमानको आधारमा सम्पत्ति कर प्रक्षेपण गरिएको छ ।
११३१४	भूमि कर (मालपोत)	७९९५००.००	चालु आर्थिक वर्षमा प्रस्तावित भूमिकरको ८२ प्रतिशत संकलन हुने अनुमान गर्न सकिन्छ भने चालु आर्थिक वर्ष र भविष्यको संभावनालाई आधार मानिएको छ ।
११३२१	घर बहाल कर	२४०३७५३.९०	चालु आर्थिक वर्षमा विगत ३ वर्षको औषत घर बहाल कर बराबर उठ्ने अनुमान गर्न सकिन्छ । प्रक्षेपणको ३ वर्षको लागि विगत ३ वर्ष र चालु आर्थिक वर्षको अनुमानको आधारमा बहाल कर प्रक्षेपण गरिएको छ ।
११३२२	बहाल विटौरी	१०००००.००	नगरभित्रको सरकारी सम्पत्तिको पहिचान गरी प्रक्षेपणको पहिलो वर्ष १ लाख रकम उठ्ने अनुमान गरिएको छ ।
११४७२	विज्ञापन कर	५००००.००	स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र भित्र रहेको यो विज्ञापन करलाई व्यवस्थित गरि पालिका भित्रका विभिन्न स्थानमा रहेका विज्ञापनको कर संकलन गर्न सकिने ।
११४७३	अन्य मनोरञ्जन कर	५००००.००	नगरपालिका जिल्लाको केन्द्र भएको जिल्लामा हुने विभिन्न सांगितिक कार्यक्रमको कर संकलन गर्न सकिन्छ ।
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	६०००००.००	चालु आर्थिक वर्षमा प्रस्तावित व्यवसाय दर्ताको दस्तुरको ६० प्रतिशत संकलन गर्न सक्ने अनुमान गरिएको छ ।
११६९१	अन्य कर (व्यवसाय	१९४५३३१.६७	विगतको अनुभव र बढ्दो व्यवसायिक अवस्थामा आएको बृद्धिले गर्दा

	कर जडीबुटी कवाडी जीवजन्तु कर)		प्रस्तावित रकमको ८४.५८ प्रतिशत संकलन हुने सम्भावना रहेको छ ।
१३३११	समानीकरण अनुदान	८५१७४०००.००	चालु आर्थिक वर्षमा समानीकरण अनुदानको ७४ प्रतिशतमात्र प्राप्त हुन सक्ने वर्तमान अवस्था छ । अन्य ३ वर्षका लागि वित्त आयोगलाई आधार मान्न सकिन्छ ।
१३३१२	शसर्त अनुदान	२३७४६६०००.००	संघीय र प्रदेश अनुदानको ७४ प्रतिशतमात्र स्थानीय तहलाई अनुदान प्राप्त गर्न सक्ने अवस्था छ ।
१३३१४	समपुरक अनुदान	१७५०००००.००	प्रदेश र संघीय सरकारको समपुरक अनुदानको
१३३१५	अन्य अनुदान	१०००००००.००	नगरपालिकाले विभिन्न दातृ तथा साझेदार वा प्रदेश र संघीय सरकारसँग समन्वय गरी विभिन्न प्रकारका अनुदान प्राप्त गर्न सकिन्छ ।
१४१५१	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय	५०००००.००	नगरपालिकाले आफ्नो स्वामित्वमा रहेको जग्गाको बहाल वापत संकलन गर्न सकिन्छ ।
१४१७१	वन रोयल्टी	१०००००.००	वन साझा अधिकार हो । त्यसबाट बाँडफाडबाट प्राप्त प्राप्त हुन सक्ने अवस्था छ ।
१४१७२	खानी रोयल्टी	५००००.००	खानी रोयल्टीबापत प्राप्त गर्न सकिने अवस्था छ ।
१४१७३	जलस्रोत रोयल्टी		जलस्रोतको खासै सम्भावना देखिदैन ।
१४१७४	पर्वतारोहण रोयल्टी		पर्वतारोहणमा रोयल्टीको सम्भावना छैन ।
१४१७५	पदयात्रा रोयल्टी	२००००.००	रुकुम पश्चिमको पहाडी क्षेत्रमा गुरिल्ला पथयात्रामा पथयात्रा शुल्क लगाउन सकिन्छ ।
१४१७६	पर्यटन सेवा शुल्क		
१४१७७	घर जग्गा रजिष्ट्रेशन रोयल्टी	३३७००००.००	नगरपालिकाको एक महत्वपूर्ण राजश्वस्रोतको रूपमा चालु आर्थिक वर्षमा राजश्व संकलन हुनेछ ।
१४१७८	सवारी साधन कर	२००००००.००	नगरपालिकामा सवारीकर वापतको बाँडफाडबाट पालिकालाई रकम प्राप्त गर्न

			सकिन्छ । यो प्रस्तावित १५ लाखको तुलनामा २० लाखसम्म प्राप्त गर्न सक्ने अवस्था छ ।
१४१७९	अन्य बाँडफाँड हुने राजश्व	१४०००००.००	प्रदेश र संघबाट प्राप्त राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त राजश्व ।
१४२१३	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम	२५०००००.००	प्रारम्भिक वातावरण परिक्षणको प्रतिवेदन र नगरपालिकाको अन्य विक्री वितरणको आधारमा नगरपालिकाले राजश्व संकलन गर्न सक्छ ।
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क	३०००००.००	नगरपालिका भित्र पर्यटन तथा विविध सेवा शुल्कबाट रकम ।
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क	३६००००.००	नगरपालिका भित्रका विभिन्न स्थानमा पार्किङ्गको व्यवस्था गरि राजश्व संकलन गर्न सक्ने अवस्था छ ।
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	१०५०७८९.६७	नगरपालिकाको विगतको अनुभव र अनिवार्य नक्सा पासको नियमले गर्दा यो राजश्व बढ्न सक्छ ।
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	३०००००.००	चालु आर्थिक वर्षमा राजश्व प्रस्तावित रकम उठ्न सक्ने अवस्था छ ।
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	५००००.००	व्यक्तिगत घटना दर्ता नियमित प्रकृया भएकाले यो प्रस्तावित रकमको ५० प्रतिशत सजिलै उठ्न सक्ने अवस्था छ ।
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	१५०००.००	नगरबासिले विभिन्न कार्यका लागि नाता प्रमाणित गर्न माग गरिरहेको हुँदा प्रस्तावित रकम उठ्न सक्ने अवस्था छ ।
१४२४९	अन्य दस्तुर		
१४३११	न्यायिक दण्ड जरिवाना र जफत	१०००००.००	न्याय तथा दण्ड जरिवाना कम भएको राम्रो तर विभिन्न अवस्थामा हुने कानून उल्लङ्घन वापत प्रस्तावित रकमको ५० प्रतिशत प्राप्त संकलन हुन सक्ने अवस्था छ ।
१४४११	बाँडफाँड भइ प्राप्त हुने मु अ कर	४०००००००.००	मुल्य अभिवृद्धि करको प्रस्तावित रकम मध्ये जम्मा ४ करोडमात्र प्राप्त गर्न सकिने अवस्था देखिन्छ ।

१४४२१	बाँडफाँड भइ प्राप्त हुने अन्त शुल्क		
१४५२३	जनसहभागिता	४००००००.००	आन्तरिक राजश्वको करिब १० प्रतिशत जनसहभागिता मार्फत कार्य गरिनेछ ।
१४५२९	अन्य राजश्व विविध	५०००००.००	अन्य विविध कार्य वापत नगरपालिकाले राजश्व संकलन गर्न सक्ने अवस्था छ ।

६.२. नगरपालिकाको आगामी ३ वर्षको आन्तरिक आयको प्रक्षेपण

आय शिर्षकको संभाव्य तथ्याङ्क आधार तथा प्रस्तावित राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानी नगरपालिकाको आगामी ३ वर्षको आन्तरिक आयसमेत राजस्व प्रक्षेपण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ । नेपाल सरकारबाट सिफारिश तथा स्वीकृत राजस्व संकेतमा गरिएकोलेखा कोडको आधारमा राजस्वको प्रक्षेपण गरिएको छ । तालिका ६.१ बमोजिम प्रस्तावित कुल आयस्रोतमा जम्मा रु.३५ करोड ८९ लाख अर्थात करिब ४८ प्रतिशतमात्र संकलन हुन सक्ने अवस्था रहेको देखिन्छ । तर अझै आर्थिक वर्ष चलिरहेको हुँदा बाँकी अवधिमा थप प्रयास गर्दा हालको अवस्थामा सुधार भइ अनुकूल अवस्थामा करिब ६० प्रतिशतसम्म पुग्न सक्ने अवस्था रहन्छ । विगत ३ वर्षको अवस्था र चालु आर्थिक वर्षको हालसम्मको समग्र अवस्थाका आधारमा निम्न तालिका ६.२ बमोजिम आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ ।

तालिका ६.२. नगरपालिकाको चालु आ.व.को अनुमान तथा आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	प्रस्तावित	प्रक्षेपित आय		
			आ.व.२०८०/८१ ^४	आ.व.२०८१/८२	आ.व.२०८२/८३
१००००	राजश्व तथा अनुदान	७४८६२७५२५.००	८२६८३४९००.००	९४३८३७२०५.००	१०७४१७१०८९.००
११०००	कर	११४०५९०००.००	१२९१६२९००.००	१४०३५१७०५.००	१५३१२२०७५.००
११३००	सम्पत्ति कर	७९७५०००.००	६२६६९००.००	७०३७७०५.००	७५२२०७५.००

^४चालु आर्थिक वर्ष २०८०/८१को बजेट मार्फत प्रस्तावित राजश्व प्रक्षेपण ।

११३१०	अचल सम्पत्तिमा लाग्ने कर	३९७५०००.००	२७६३२००.००	३१३७७०५.००	३१७२०७५.००
११३११	व्यक्तिगत सम्पत्तिमा लाग्ने वार्षिक कर				
११३१२	संस्थागत सम्पत्तिमा लाग्ने वार्षिक कर				
११३१३	सम्पत्ति कर	३००००००.००	१९६३७००.००	२२५८२५५.००	२३२२०७५.००
११३१४	भूमी कर (मालपोत)	९,७५,०००.००	७९९५००.००	८७९४५०.००	८५००००.००
११३२०	खुद सम्पत्तिमा लाग्ने चालु कर	४००००००.००	३५०३७००.००	३९०००००.००	४३५००००.००
११३२१	घर बहाल कर	४००००००.००	३४०३७००.००	३७५००००.००	४१५००००.००
११३२२	बहाल विटौरी शुल्क		१०००००.००	१५००००.००	२०००००.००
११३५०	वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर				
११३५१	वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर				
११४००	बस्तु तथा सेवामा आधारित कर	१०५०८४०००.००	१२०८४६०००.००	१३०५१४०००.००	१४२२६००००.००
११४१०	मुल्य अभिवृद्धि कर	१०५०८४०००.००	१२०८४६०००.००	१३०५१४०००.००	१४२२६००००.००
१४४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मअ कर	१०५०८४०००.००	१२०८४६०००.००	१३०५१४०००.००	१४२२६००००.००
११४२०	अन्त शुल्क				
१४४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुन् अन्तशुल्क				
११४४०	विशेष सेवामा लाग्ने कर				
११४४२	स्वास्थ्य सेवामा लाग्ने कर				
११४४३	शिक्षा सेवा शुल्क शैक्षिक संस्था				
११४४४	शिक्षा सेवा शुल्क वैदेशिक अध्ययन				
११४५०	पूर्वाधार सेवाको उपयोगक तथा				

	सवारी साधनमा लाग्ने कर				
११४५१	सवारी साधनमा कर (सवारी दर्ता वार्षिक सवारी कर तथा पटके सवारी कर)				
११४५२	पूर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर				
११४७०	मनोरञ्जन कर				
११४७१	सिनेमा डकुमन्ट्री				
११४७२	विज्ञापन कर				
११४७३	अन्य मनोरञ्जन कर				
११६००	अन्य कर	१००००००.००	२०५००००.००	२८०००००.००	३३४००००.००
११६१०	व्यवसायले भुक्तानी गर्ने	१००००००.००	१००००००.००	१२०००००.००	१४४००००.००
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	१००००००.००	१००००००.००	१२०००००.००	१४४००००.००
११६१४	रेडियो एफ एम संचालन दस्तुर				
११६२०	व्यवसाय बाहेक अन्यले भुक्तानी गर्ने				
११६२१	चालक अनुमति पत्र सवारी दर्ता किताव सम्बन्धी दस्तुर				
११६३०	कृषि तथा पशुजन्य कारोवारमा लाग्ने कर		५५००००.००	९०००००.००	१००००००.००
११६३१	कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको व्यवसायिक कारोवारमा लाग्ने कर		५०००००.००	८०००००.००	१००००००.००
११६३२	ओखेटोपहारमा लाग्ने कर		५००००.००	१०००००.००	२०००००.००

११६९०	अन्य कर		५०००००.००	७०००००.००	९०००००.००
११६९१	अन्य कर (व्यवसाय जडिबुटी र कवाडी कर)		५०००००.००	७०००००.००	९०००००.००
१३०००	अनुदान	५८९४०९०००.००	६३८००००००.००	७३७०५००००.००	८४५३६००००.००
१३१००	द्विपक्षीय वैदेशिक अनुदान				
१३११०	द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान				
१३१११	द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान				
१३१२०	द्विपक्षीय वैदेशिक पूँजीगत अनुदान				
१३१२१	द्विपक्षीय वैदेशिक पूँजीगत अनुदान				
१३२००	बहुपक्षीय वैदेशिक अनुदान				
१३२१०	बहुपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान				
१३२११	अन्तर सरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालू अनुदान				
१३२१२	गैर सरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालू अनुदान				
१३२२०	बहुपक्षीय वैदेशिक पूँजीगत अनुदान				
१३२२१	अन्तर सरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पूँजीगत अनुदान				
१३२२२	गैर सरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पूँजीगत अनुदान				

१३३००	अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण	५८९४०९०००.००	६३८००००००.००	७३७०५००००.००	८४५३६०००००.००
११३१०	अन्तरसरकारी अनुदान	४५१८०९०००.००	४७३००००००.००	५३७०५००००.००	६००३६०००००.००
११३११	समानीकरण अनुदान	१२८४४७०००.००	१२०००००००.००	१५५००००००.००	१७५००००००.००
११३१२	शसर्त अनुदान	३२३३६२०००.००	३५३००००००.००	३८२०५००००.००	४२५३६००००.००
११३१३	विशेष अनुदान				
११३१४	समपुरक अनुदान				
११३१५	अन्य अनुदान				
१३३२०	अन्तरसरकारी पूँजीगत अनुदान	१३७६०००००.००	१६५००००००.००	२००००००००.००	२४५००००००.००
१३३१७	समपुरक पूँजीगत	२२५०००००.००	२५००००००.००	३५००००००.००	५०००००००.००
१३३२१	शसर्त पूँजीगत अनुदान	९८१०००००.००	१२०००००००.००	१४०००००००.००	१६०००००००.००
१३३२२	विशेष पूँजीगत अनुदान	१७००००००.००	२०००००००.००	२५००००००.००	३५००००००.००
१४०००	अन्य राजश्व	२२१५९५२५.००	२७१३९०००.००	२८५८५५००.००	३०६८९०००.००
१४१००	सम्पत्तिबाट प्राप्त आय	५१३४५२५.००	५६०४०००.००	६०५०५००.००	६४९४०००.००
१४११०	ब्याज				
१४१११	वित्तीय निकायबाट प्राप्त ब्याज				
१४११२	व्यापारिक निकायबाट प्राप्त ब्याज				
१४११३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त ब्याज				
१४११४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त ब्याज				
१४११९	अन्य निकायबाट प्राप्त ब्याज				
१४१२०	लाभांश				
१४१२१	वित्तीय निकायबाट प्राप्त लाभांश				

१४१२२	व्यापारिक निकायबाट प्राप्त लाभांश				
१४१२३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त लाभांश				
१४१२४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त लाभांश				
१४१२९	अन्य निकायबाट प्राप्त लाभांश				
१४१५०	भाडा तथा रोयल्टी				
१४१५१	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय				
१४१५२	क्यासिनोबाट प्राप्त रोयल्टी				
१४१५९	अन्य स्रोतबाट प्राप्त बाँडफाँड नहुने रोयल्टी				
१४१७०	राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय	५१३४५२५.००	५६०४०००.००	६०५०५००.००	६४९४०००००.००
१४१७१	वन रोयल्टी				
१४१७२	खनी रोयल्टी				
१४१७३	जलस्रोत रोयल्टी				
१४१७४	पर्वतारोहन रोयल्टी				
१४१७५	पदयात्रा रोयल्टी				
१४१७६	पर्यटन सेवा शुल्क रोयल्टी				
१४१७७	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन रोयल्टी	४०,००,०००.००	४३७००००.००	४६३००००.००	४८५००००.००
१४१७८	सवारी साधन कर	११३४५२५.००	१२३४०००.००	१४२०५००.००	१६४४०००.००
१४१७९	अन्य बाँडफाँड हुने राजश्व				
१४२००	बस्तु तथा सेवा बिक्रीबाट प्राप्त रकम	८३२५०००००.००	१३४३५०००.००	१६१३५०००.००	१६६४५०००.००

१४२१०	बस्तु तथा सेवा बिक्रीबाट प्राप्त रकम	२५०००००.००	२५०००००.००	३५०००००.००	२४०००००.००
१४२११	कृषि उत्पादनको बिक्रीबाट प्राप्त रकम				
१४२१२	सरकारी सम्पत्ति बिक्रीबाट प्राप्त रकम				
१४२१३	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम (ढुङ्गा गिट्टी वालुवा र सामुदायिक वन पैदावर बिक्री)	२५,००,०००.००	१५०००००.००	२००००००.००	२४०००००.००
१४२१६	निजी धारा बापतको शुल्क		१०००००.००	१५००००.००	२०००००.००
१४२१७	खनेपानी नहर र कुलो उपयोग बापतको शुल्क				
१४२१८	विद्युत सेवा शुल्क				
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क (पर्यटन स्थल) शुल्क				
१४२२०	प्रशासनिक सेवा शुल्क	५८२५०००.००	६८३५०००.००	७३३५०००००.००	८२४५०००००.००
१४२२१	न्यायिक दस्तुर	२५,०००.००	३५,०००.००	३५,०००.००	४५,०००.००
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी	२,००,०००.००	२,००,०००.००	२,००,०००.००	२,००,०००.००
१४२२४	परीक्षा शुल्क	१,००,०००.००	१,००,०००.००	१,००,०००.००	१,००,०००.००
१४२२५	यातायात क्षेत्रको आम्दानी				
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	५५,००,०००.००	६५,००,०००.००	७०,००,०००.००	७९,००,०००.००
१४२४०	दस्तुर	३५०००००.००	४९०००००.००	५३०००००.००	६००००००.००
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क		५००००.००	१०००००.००	१५००००.००
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	३०,००,०००.००	३५,००,०००.००	४५,००,०००.००	५०,००,०००.००

१४२४३	सिफारिस दस्तुर	३,००,०००.००	३००,०००.००	३,५०,०००.००	४,००,०००.००
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	१,००,०००.००	१,००,०००.००	१,५०,०००.००	२,००,०००.००
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	१,००,०००.००	१,५०,०००.००	२,००,०००.००	२,५०,०००.००
१४२४९	अन्य दस्तुर				
१४३००	दण्ड जरिवाना र जफत	२०००००.००	२५००००.००	३०००००.००	३५००००.००
१४३१०	दण्ड जरिवाना र जफत	२०००००.००	२५००००.००	३०००००.००	३५००००.००
१४३११	न्यायिक दण्ड जरिवाना र जफत				
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना र जफत	२०००००.००	२५००००.००	३०००००.००	३५००००.००
१४४००	अनुदान बाहेकको हस्तान्तरण				
१४४१०	चालु हस्तान्तरण				
१४४११	चालु हस्तान्तरण				
१४४२०	पूँजीगत हस्तान्तरण				
१४४२१	पूँजीगत हस्तान्तरण				
१४५००	विविध राजश्व	२७०००००.००	३००००००.००	३२०००००.००	४००००००.००
१४५१०	चालु दावी तथा अन्य शुल्कहरु				
१४५११	बीमा दावी प्राप्ती				
१४५२०	अन्य राजश्व	२७०००००.००	३००००००.००	३२०००००.००	४००००००.००
१४५२१	प्रदुषण नियन्त्रण शुल्क	१२,००,०००.००	१४,००,०००.००	१६,००,०००.००	१९,००,०००.००
१४५२२	साना सवारी कर				
१४५२३	जन सहभागीता				
१४५२९	अन्य राजश्व विविध आय	१५,००,०००.००	१६,००,०००.००	१९,००,०००.००	२१,००,०००.००

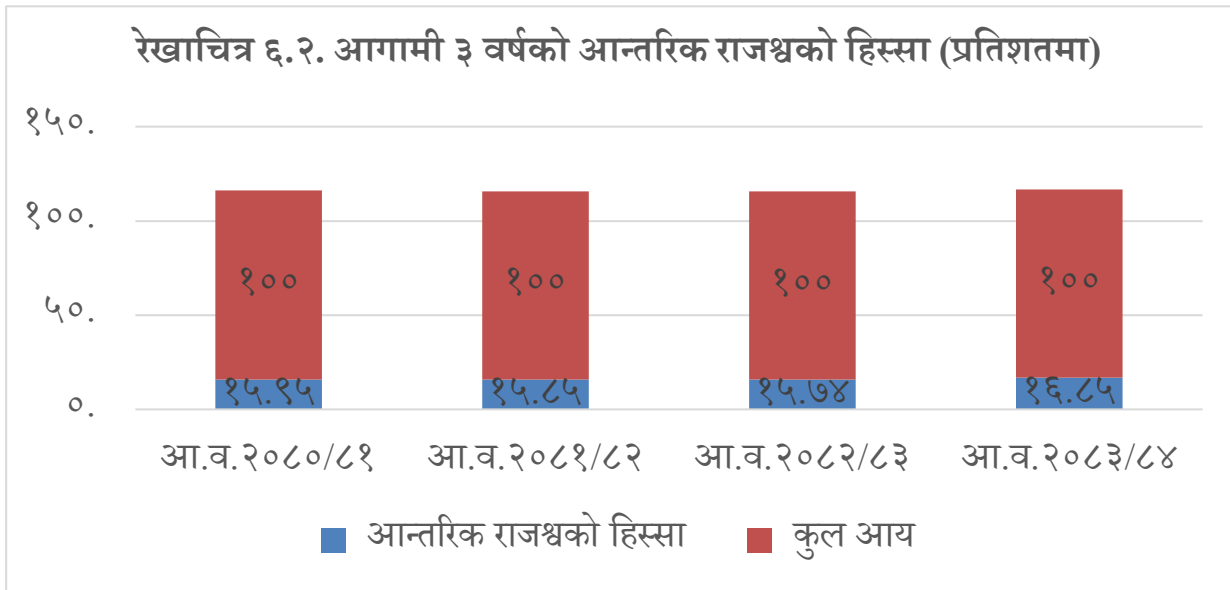
१४६००	व्यवसाय कर	२३०००००.००	२६०००००.००	२९०००००.००	३२०००००.००
१४६११	व्यवसाय कर	२३,००,०००.००	२६,००,०००.००	२९,००,०००.००	३२,००,०००.००
१४५३०	पूँजीगत राजश्व				
१४५३१	सरकारी घर जग्गा गुडविल बिक्रीबाट प्राप्त आय				
१५०००	बेरुजु	३००००००.००	२५३३०००.००	२८५००००.००	२००००००.००
१५१००	बेरुजु	३००००००.००	२५३३०००.००	२८५००००.००	२००००००.००
१५११०	बेरुजु	३००००००.००	२५३३०००.००	२८५००००.००	२००००००.००
१५१११	बेरुजु	३००००००.००	२५३३०००.००	२८५००००.००	२००००००.००
३३०००	दायित्व				
३३१००	आन्तरिक दायित्व				
३३११०	खुद आन्तरिक ऋण				
३३१११	ऋण पत्र मार्फत प्राप्त ऋण				
३३११२	अन्य अन्तरिक सरकारबाट प्राप्त ऋण				
३३११३	अन्य संघ संस्थाबाट प्राप्त ऋण				
३३२००	वाह्य वित्तीय दायित्व				
३३२४०	खुद वैदेशिक ऋण				
	जम्मा राजश्व अनुदान तथा दायित्व				
३२१२२	बैंक मौज्दात	२०००००००.००	३०००००००.००	३५००००००.००	२५००००००.००
	कुल आय	७२८६२७५२५.००	७९६८३४९००.००	९०८८३७२०५.००	१०४९१७१०८९.००
	जम्मा	७४८६२७५२५.००	८२६८३४९००.००	९४३८३७२०५.००	१०७४१७१०८९.००

सारांशमा, राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात् नगरपालिकाको राजस्व संरचना समेत राजस्व प्रक्षेपणलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ३.३. नगरपालिकाको प्रक्षेपित आय संरचना

क्र.स.	राजस्व शिर्षक	प्रस्तावित	प्रक्षेपित आय		
		आ.व.२०८०/८१	आ.व.२०८१/८२	आ.व.२०८२/८३	आ.व.२०८३/८४
१	कर आय	११४०५९०००.००	१२९१६२९००.००	१४०३५१७०५.००	१५३१२२०७५.००
२	अनुदान आय	५८९४०९०००.००	६३८००००००.००	७३७०५००००.००	८४५३६००००.००
३	अन्य राजस्व आय	२२१५९५२५.००	२७१३९०००.००	२८५८५५००.००	३०६८९०००.००
४	बेरुजु	३००००००.००	२५३३०००.००	२८५००००.००	२००००००.००
५	बैंक मौज्जात रकम	२०००००००.००	३०००००००.००	३५००००००.००	२५००००००.००
६	कुल आय	७२८६२७५२५.००	७९६८३४९००.००	९०८८३७२०५.००	१०४९१७१०८९.००
	जम्मा	७४८६२७५२५.००	८२६८३४९००.००	९४३८३७२०५.००	१०७४१७१०८९.००

प्रस्तावित र प्रक्षेपित राजस्वलाई विश्लेषण गर्दा आन्तरिक आयको हिस्सा औषतमा १६.१० प्रतिशतमात्र रहेको छ भने बाँकि ८३.९० प्रतिशत वित्तीय हस्तान्तरणमा आश्रित हुनुपर्ने अवस्था रहेको छ ।

६.३. राजश्व सुधार सम्बन्धी निष्कर्ष तथा सुझावहरू

संविधान तथा संघीय कानूनले स्थानीय सरकारका रूपमा नगरपालिकालाई उल्लेख्य रूपमा राजश्व प्रदान गरेको भएता पनि ग्रामीण परिवेश, सीमित संस्थागत क्षमता र मानव संसाधन र सचेतनाको कमीको कारण यस नगरपालिकाको राजश्व परिचालन न्यून रहेको देखिन्छ । चालु आर्थिक वर्षको प्रस्तावित आन्तरिक आयलाई मात्र हेर्दा पनि जम्मा ६.२१ प्रतिशतमात्र आन्तरिक आयको हिस्सा देखिन्छ । नगरपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रका सम्भाव्य कर तथा गैर करको दायरा दर र संकलन प्रक्रियाका लागि धेरै प्रयास तथा सुधार गर्नु पर्ने देखिन्छ । स्थानीय सरकार संचालनको अभ्यास भएको करिब ८ वर्ष पुगि सक्दा पनि नगरपालिकाले सोचे बमोजिम राजश्वको दायरा विस्तार गर्न कठिन हुँदा नगरपालिकाको स्रोत आपूर्तिमा वित्तीय हस्तान्तरणमा निर्भर हुनु परेको अवस्था छ ।

विगत ३ वर्षको आयको अवस्था र वर्तमान र भविष्यको सम्भावनाको हिसाबले मुसिकोट नगरपालिकाले आफ्नो आन्तरिक राजश्वको स्रोतको सुधारका लागि पर्यटन पूर्वाधार तथा प्रवर्धन, कृषि उत्पादन, फलफुल तथा जडिबुटी उत्पादन, सडक सुधार र प्राकृतिक स्रोत उत्खनन् तथा विक्री वितरणलाई विशेष प्राथमिकताका साथ अगाडी बढाउँनु पर्ने देखिन्छ । साथै वर्तमान अवस्थामा देहायका शिर्षकहरूमा नगरपालिकाले राजश्व संकलन र व्यवस्थितिकरण गर्न आवश्यक रहेको देखिन्छ:

- प्रशासनिक सेवा शुल्क,
- घरबहाल कर,
- व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दर्ता दस्तुर,
- सम्पत्ति कर र मालपोत
- नक्सा पास दस्तुर
- प्रदुशन नियन्त्रण शुल्क
- खानीजन्य वस्तु उपयोग तथा विक्री शुल्क
- पर्यटन शुल्क

उपरोक्त बमोजिमका कर तथा गैर करको प्रभावकारी संकलनका लागि प्राथमिकताका आधारमा सम्पादन गर्नुपर्ने राजस्व सुधार कार्यहरू देहालअनुसारका रहेका छनः

- राजस्व प्रशासन सुधार तथा व्यवस्थित गर्न नगरपालिकाको एकीकृत सुचना व्यवस्थापन प्रणालीको विकासमा समावेश गरी एकीकृत राजस्व संकलन तथा व्यवस्थापन प्रणालीको विस्तार गर्ने ।
- कर तथा गैर कर राजस्व सम्बन्धी आधार तथ्याङ्क तथा राजस्वको विवरण संकलन र अध्याविधिक नियमित गर्ने ।
- सम्पत्ति कर, व्यवसाय कर, बहाल तथा विटौरी कर तथा अन्य शुल्कहरूको प्रमुख स्रोतको विश्लेषण गरी नगरपालिकाको दिर्घकालीन र अल्पकालीन राजस्वको स्रोतलाई एकीन गरि व्यवस्थित गर्ने ।
- राजस्वको कर बढाँउदा करदातामा अनावश्यक भार पर्ने र त्यसले दिर्घकालीन करको स्रोतमा संकुचन आउन सक्ने अवस्थालाई मध्यनजर गरी राजस्व संवेदनशील क्षेत्रको अध्ययन गरी सोही बमोजिम राजस्वका दरमा परिमार्जन गर्ने ।

अनुसूचीहरू

अनुसूची १: सन्दर्भ सामग्रीहरू

- ✓ नेपालको संविधान २०७२
- ✓ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- ✓ अन्तर सरकारी वित्त ब्यवस्थापन ऐन, २०७४
- ✓ नेपाल सरकारको वजेट वक्तव्य, २०७५/७६
- ✓ नेपाल सरकारको आर्थिक ऐन, २०७५
- ✓ राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
- ✓ स्थानीय तहमा सेवा प्रवाह सम्बन्धी ब्यवस्था, २०७४
- ✓ एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वगीकरण र व्याख्या, २०७४
- ✓ एकीकृत सम्पत्ति कर ब्यवस्थापन कार्यविधि, २०७४
- ✓ स्थानीय तहको आर्थिक ऐनको नमूना, २०७४
- ✓ प्रदेश तथा स्थानीय कर सम्बन्धी अध्ययन तथा सुझाव प्रतिवेदन, २०७५ नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) निर्णयबाट गठित कार्यदलले अर्थ मन्त्रालय समक्ष पेश गरेको
- ✓ मुसिकोट नगरपालिकाको आर्थिक ऐन (२०७४।७५ देखि २०७९।८०)
- ✓ मुसिकोट नगरपालिकाको विगत ४ आर्थिक वर्षहरूको बार्षिक बजेट, योजना नीति तथा कार्यक्रमहरू
- ✓ संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका प्रगति प्रतिवेदनहरू

अनुसूची २: तथ्यांक/सूचना संकलनका लागि प्रयोग गरिएको फारम तथा सुची

मुसिकोट नगरपालिका
कर्णाली प्रदेश, रुकुम पश्चिम
राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा
तथ्यांक संकलन सूची

नगर पालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्था:

१. संक्षिप्त परिचय

नामकरण,

घरधुरी तथा जनसंख्या

क्षेत्रफल तथा वडा विभाजन

प्रशिद्ध स्थलहरू

२. मुख्य पूर्वाधारको अवस्था

सडक, बाटो, पुल

बिजुली

खाने

पानी तथा सिंचाई

सावर्जनिक भवन तथा पूर्वाधारहरू

फोहरमैला व्यवस्थापन (फोहरको परिमाण र व्यवस्थापनको अवस्था)

३s. आर्थिक अवस्था

- उद्योग, व्यवसाय तथा कलकारखाना
- मुख्य व्यापारिक केन्द्रहरू
- प्राकृतिक तथा पर्यटकिय सम्पदा

४. गाउँपालिकाको संगठन तथा राजस्व प्रशासन :

हालको संगठन संरचना

कर्मचारीहरूको विवरण

क्र.स.	पद	स्वीकृत दरवन्दी	पदपुर्ति	
			स्थायी	करार
१				
२				

भौतिक सुविधाहरू

- कार्यालयका भवनहरू
- सवारी साधन
- फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर

राजस्व शाखा तथा राजस्व प्रशासन

क्र.स.	नाम	पद	जिम्मेवारी
१			
२			

- राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण
- कार्यक्ष तथा कार्य स्थलको पर्याप्तता
- फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर तथा अन्य भौतिक सुविधाहरू
- राजस्व सम्बन्धी डाटा वेस, राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र त्यसको प्रयोग

- कम्प्युटर विलिङ्ग प्रणालिको प्रयोग

५. नगर पालिकाको आय (आन्तरिक तथा बाह्य) सम्बन्धी विवरण

- गत तीन आर्थिक वर्ष (२०७७/७८, २०७८/७९ र ७९/८०) को यथार्थ आय विवरण
- चालु आर्थिक वर्षको (२०८०/८१) को अनुमानीत/बजेट विवरण र पौष मसान्त सम्मको यथार्थ
- चालु आर्थिक वर्षका लागि नगर सभाले पारित गरेको कर, शुल्क तथा दस्तुरका दरहरू

६. अन्य दस्तावेज तथा सूचनाहरू

- निर्वाचित पदाधिकारीहरूको विवरण
- नगर सभाले पारित गरेको आर्थिक ऐन
- राजस्वसंग सम्बन्धित अन्य नीति तथा कार्यक्रमहरू
- नगरपालिकाको बस्तुस्थिति विवरण
- राजस्व परिचालनकालागि भएका प्रभावकारी प्रयासहरू

अनुसूची ३. तथ्याङ्क संकलन फाराम

१. नगरपालिकाका आय स्रोतहरु तथा हालको अवस्था

क्र.स.	आयका शिर्षक	संभावना	संकलन	दर निर्धारण
क.	कर तर्फ			
१	भूमि कर पालपोत			
२	सम्पत्ति कर			
३	सवारी कर (टाँगा रिक्सा अटोरिक्सा र ईरिक्सा)			
४	घर जग्गा वहाल कर			
५	व्यवसाय कर			
६	जडिबुटी कवाडी र जीवजन्तु कर			
ख.				
१	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, जराजुरी, स्लेट, खरीढुङ्गा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क			
२	नक्सा पास दस्तुर			
३	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क			
४	वहाल विरौटी शुल्क			
५	पार्किङ शुल्क			
६	अस्पताल संचालन			
७	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क			
८	स्थानीय खानेपानी महसुल			
९	स्थानीय विद्युत महसुल			
१०	केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, बन्जीजम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवा शुल्क			
११	निर्माण, संचालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह,			

	धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्ययमशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, वसपार्क, पुल) आदि			
१२	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क			
१३	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फम			
१४	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क			
१५	वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर			
१६	दण्ड जरिमाना			

२. नगरपालिकाको स्वामित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा

क्र.स.	जग्गा रहेका स्थान	कि न	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
क	स्वामित्वमा रहेको जग्गा				
ख	भोगचलनमा रहेको जग्गा				

स्रोत:

३. नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेका भवन

क्र.स.	जग्गा रहेका स्थान	कि न	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
१					
२					

स्रोत:

४. करमा आधारित सूचनाहरू

क. सम्पत्ति कर सम्बन्धि विवरण

नगरपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता संख्या:

आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा कर तिर्ने करदाता संख्या:

संकलित रकम:

ख. भवन सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	घरको वर्गीकरण	अनुमानित संख्या	बहालमा भएको संख्या	औषत बहाल दर
१	व्यापारिक प्रयोजनको लागि निर्मित भवन तथा घरहरू			
२	औद्योगिक प्रयोजनका भवन घरहरू			
३	आवासिय भवन तथा घरहरू			
३.१	कच्ची घरहरू			
३.२	अर्ध कच्ची घरहरू			
३.३	पिलर सिस्टम नभएका पक्की घरहरू			
३.४	पिलर सिस्टम भएको पक्की घर			
	जम्मा			

ग. जग्गा सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	जग्गाको किसिम	अनुमानित क्षेत्रफल	औषत मुल्याङ्कन दर	कैफियत
१	शहरी क्षेत्र			
२	आवासिय क्षेत्र			
३	कृषी क्षेत्र			
४	वन तथा अन्य क्षेत्र			
	जम्मा			

स्रोत:

घ. सवारी साधन सम्बन्धी विवरण

मुसिकोट नगरपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता संख्या:

आ.व.२०८०/८१ मा कर तिर्ने करदाता संख्या :

संकलित रकम:

क्र.स.	सवारी साधनको किसिम	अनुमानित संख्या	कैफियत
१	अटो रिक्सा ईरिक्सा		
२	ठेलागाडा टाँगा रिक्सा		
	जम्मा		

ड. व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

नगरपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता संख्या:

आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा कर तिर्ने संख्या :

संकलित रकम :

क्र.स.	व्यापार व्यवसाय विवरण	साना लगानी	मझौला लगानी	ठूला लगानी	कैफियत
१	उद्योग				
२	वित्तिय संस्था				
३	व्यापारिक भवन मल निजी अस्पताल संस्थगत कलेज आदि				
४	डिलर तथा थोक विक्रेता				
५	अन्य व्यवसायहरु				

च. खानीजन्य वस्तु विक्री तथा निकासी

क्र.स.	उत्पादन तथा उत्खनन स्थल	बस्तुहरु	कुल उत्खनन योग्य परिमाण	विक्री मूल्य	संभाव्य निकासी परिमाण
१		ढुङ्गा			
		गिट्टी			
		स्लेट			
		बालुवा			
		दहत्तर वह्तर			
		अन्य			

छ. जडीबुटी कवाडी र जीवजन्तु व्यवसायिक उपयोग

क्र.स.	वस्तुहरु	इकाई	कुल संकलन परिमाण	अनुमानित मूल्य	कैफियत
क	जडीबुटी जन्य				
ख	कवाडी जन्य वस्तुहरु				
ग	जीव जन्तु				

ज. बहाल विटौरी

क्र.स.	सम्पत्तिहरु	इकाई	परिमाण	दर	कैफियत
क	भवन तथा कोठाहरु				
ख	मेसिनहरु				
ग	सार्वजनिक सम्पत्त				

झ. नगरपालिकाले निर्माण संचालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क्र.स.	सेवाहरु	उपलब्धी गराइएको स्थान वा क्षेत्र	इकाइ र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना के छ?	हालको अवस्था (आय)
१	फोहरमैला व्यवस्थापन				
२	स्थानीय खानेपानी				
३	विजुली				
४	धारा				
५	अतिथी गृह				
६	धर्मशाला				
७	पुस्तकालय				
८	सभागृह				
९	ढल निकास				
१०	सडक बत्ति				
११	सार्वजनिक शौचालय				
१२	पार्क				
१३	पौडी पोखरी				
१४	व्यायमशाला				
१५	पर्यटकीय स्थल				
१६	हाट बजार				
१७	पशु बधशाला				
१८	शवदाह गृह				
१९	बस पार्क				
२०	अन्य पार्किङ क्षेत्र				
२१	सिफारिश तथा प्रमाणित				
२२	दर्ता अनुमति नवीकरण दस्तुर				
२३	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क				
२४	नक्सापास				
	जम्मा				

कर्णाली प्रदेश
मुसिकोट नगरपालिका
रुकुम पश्चिम